

Ur Östgötalagens kyrkobalk

Konungen låter kyrkobygge börja,
bönderna föra det till slut.
Nu är kyrka byggd,
då skall man skötningar till kyrkan giva;
det är åker till tolv tunnors utsäde,
då hälften ligger i träde,
och äng som ger tolv lass hö.
Sedan skall man köpa böcker och mässkläder,
kalk och klockor och den skrud,
som skall brukas mannen till hjälp,
då han kommer i världen
eller går ur världen,
både levande och döda.
Detta allt skall socknen kosta.

Sedan skall man biskopen bud sända;
han skall till socknen komma med tolv män,
själv den trettonde.
Tre måltider äro bönderna skyldiga
att kosta honom,
och tre marker skola de giva honom
för kyrkans invigning.
Då skola bönderna göra honom en ölbrygd
på tre tunnor korn,
och tre spann vete
och en tunna råg
och en tunna korn
— det skall han hava till sitt bord —
och fyra tunnor havre
och två lass foder,
och tre pund smör
och fyra pund fläsk
och ett nöt till en marks värde
och tolv höns.

S:t Matthias kyrka. — De gamla estlandssvenska kyrkorna byggdes ungefär samtidigt som vidstående lagtext redigerades och upptecknades i slutet av 1200-talet.

Foto Per Söderbäck

KUSTBON

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

Utgiven av Svenska Odlingens Vänner

Ansvarig utgivare: *Hugo Mickelin*

Redaktör: *Edvin Lagman*

Redaktionssekreterare:

Maria Broman

I redaktionen: *Göran Treiberg,*

Birger Westerberg

Red. och exp. Eknäsvägen 2,

112 64 Stockholm

Kustbons postgiro: 19 72 07 - 4.

Tel. 56 16 37

Svenska Odlingens Vänner postgiro:

35 13 11 - 6

*Kustbon utkommer 1976 med
fyra nummer*

Prenumerationspris 1976 30 kronor

Annonspris 1/1 250:-, 1/2 130:-,

1/4 65:-, 1/8 40:-

Förlovnings-, vigsel- och

födelseannonser 10:-

Dödsannonser 60:-

Civiltryckeriet, Köping 1976.

TVÅ UTSTÄLLNINGAR

Föremål från S:t Mikael kyrkan i Reval: krucifix, kalkar, paten, ljusstakar m m. På monterns bakre vägg kyrkans interiör.

Foto Nils Lagman

I Stockholm visas nu två utställningar som rör estlandssvenskarna: estlandssvenska kyrkominnen på Historiska Museet under tiden 12.6-3.10 och Rickul ställer ut, SOV:s arkivlokal på Vikingagatan 25 under tiden 14.8-17.10. Närmare om tider m m kan läsas i förra numret av Kustbon.

Utställningen "Estlandssvenska kyrkominnen" visas i Historiska Museets regi. Utställningskommisarie är Göran Tegnér och han har vid sin sida en rad goda medarbetare, som skött produktion, foto, katalogredaktion osv: Lena Thunmark, Sören Hallgren, Robert Gennett, Margareta Fahlander. Det har blivit en fint avvägd presentation av ett stort och väsentligt område.

I inledningen till utställningskatalogen säger utställarna, att denna presentation "är avsedd att belysa det inflytande i konst och kultur från Sverige, Gotland och det svenska Finland från medeltiden och framåt som man ännu kan spåra i arkitektur och konst". Det historiska perspektivet blir härvid speciellt framträdande, något som också understryks av uppsatserna i utställningskatalogen, särskilt Sten Karlings om estlandssvenskarnas kyrkor och kyrkliga konst och Ivar H Poëlls om estlandssvenskt kyrkoliv.

Utställningens kärna är sakrala föremål: altarkrucifix, kalkar och patener,

vinkanner, dopfat, ljusstakar, oblataskar, samt en predikstol, förvaringskistor, timglas, klockor, ljuskronor, votivskepp, målade fönsterglas, biblar m m. Dessa föremål inramas och belidsagas av en mängd bilder, bla fotografier av kyrkor och kapell samt teckningar som återger gamla bröllopsceremonier. Många av föremålen har genomgått märkliga öden, som är gripande detaljer av och belysande inslag i estlandssvenskarnas och de övriga baltiska folkens brokiga historia.

I fråga om kyrksilver är de konst-historiska förhållandena intressanta. Kalken från Rickul kapell är utförd 1691 av Gabriel Lübken i Reval, kalken från Ormsö kyrka har utförts av Hans Holtappel i Münster år 1514. Ålderskillnaden är stor och tillverkningsorterna långt från varandra, men dessa kalkar har en slående likhet med varandra. De sakrala föremålen har under århundradenas lopp samlats till svenskbygderna från vitt skilda håll. Vad berättar de om silversmidskonsten i ursprungsorterna?

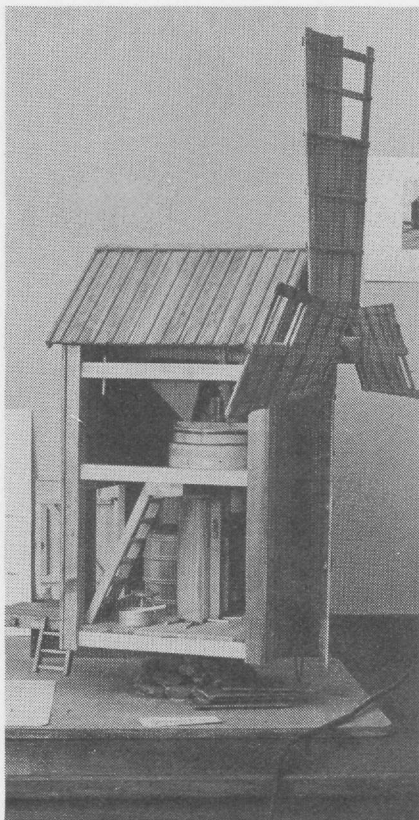
Potemkin känner vi genom historiebokens skildring av hans berömda kulisser. Vi uppfattar honom som en förslagen politiker som inte alltid var så noga med det sanna och rätta. Men han var storsint nog att skänka den lilla lutherska församlingen i Gammalsvenskby ett altarkrucifix.

SOV-ARKIV

Vikingagatan 25
113 42 Stockholm
Tel. 08/32 48 78

Innehåll

Två utställningar av <i>E. Lagman</i>	2
Estlandssvenska kyrkominnen öppnar av <i>V. A.</i>	5
Arbeten hemma	6
Estlandssvenska rymmare av <i>Hans Norman</i>	8
Höstsamkväm (inbjudan)	9
En lexikalisk storprestation i nytappning av <i>Valev Uibopuu</i>	10
Estlandssvensk hembygdsdag 1976 av <i>E. L.</i>	12
Till minnet av Anton Vesterberg av <i>Elmar Nyman</i>	14
Till minnet av en hädangången vän av <i>Alexander Samberg</i>	16
Maria Appelblom in memoriam av <i>M. B.</i>	17
Hän mot målet. Till Gunnar Schantz' minne av <i>Thomas Lorentz</i>	18
Båndomstien av <i>M. G.</i>	19
Skeppet av <i>Edvin Lagman</i>	20
Notiser och meddelanden	21
Familjenytt	21
Bemärkelsedagar	23

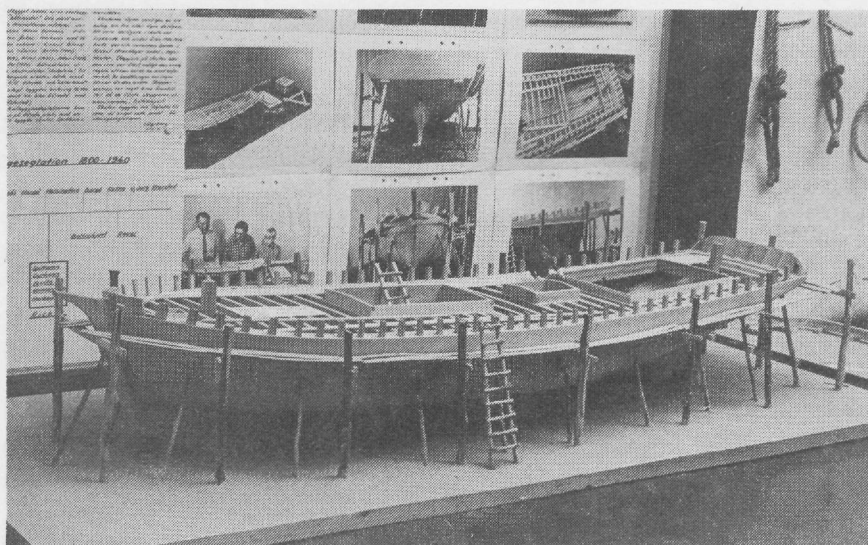
Detaljtrogen modell av kvorn från Roslep, Rickul. Foto Nils Lagman

invånare är med i samlingen? Bilderna är naturligtvis nummerade och katalogförda i olika serier, så att besökaren kan få uppgift om vad bilden föreställer.

Jämte bilderna finns ovanför skärmarna en del textilt handarbete, som fö lottas ut.

Ett spännande inslag i denna utställning är de dokument som arrangören har samlat in. Särskilt fäster man sig vid ägokartorna, "stälskarta", bland dem en del från tiden före första världskriget och med text på ryska.

Våra tre viktigaste näringsgrenar var jordbruk, boskapsskötsel och sjöfart (jämte fiske). Långt fram i tiden maldes säden hemma i byn i gårdens egen väderkvorn. Utställningen visar en sådan kvorn i modellutförande med alla yttre och inre detaljer exakt återgivna. Sjöfarten har fått ett minnesmärke i modellen av en slättoppad skonare under byggnad, likaså i detaljtrogen återgivning (ett arbete av utställningskommisarien själv). Vad gäller boskapsskötseln, så får en

Ingrid och Ingvald Dyrberg framför bildskärmarna (överst). Foto Nils Lagman

Slättoppad skonare ("galeas") under byggnad. Detaljtrogen modell. Foto Nils Lagman

undanskymd kategori här sin hyllning: vallbarnen. Valldagarna blev långa och många, och barnen måste fördriva tiden när boskapen inte behövde passas noga. Och Ingvald Dyrberg har dragit sig till minnes vad man som vallbarn kunde roa sig med: *gome-biss*, *bock-ball* . . . Ja, gå själv och se. Man hinner tyvärr inte vid ett enda besök observera alla intressanta detaljer i denna utställning, särskilt hinner man ju inte titta på alla bilder och urkunder. Det behövs flera besök. Ingvalds fru Ingrid har dessutom kaffe med tillbehör till hands.

Det vore verkligen trevligt om alla de estlandssvenska bygderna vartefter kunde presenteras på detta sätt. Ett bra initiativ!

E.L.

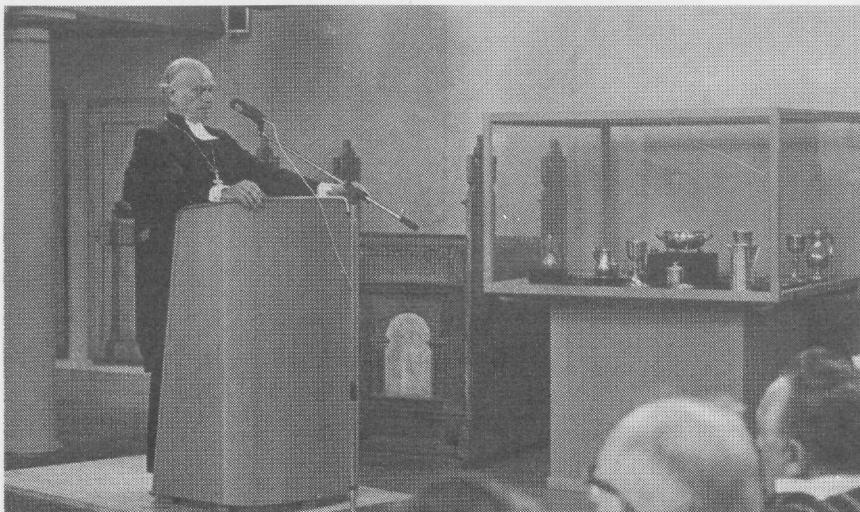
**TRANSPORTER
och FLYTTNINGAR**

utföres till humana priser av
ALBERTS EXPRESS

Vikingagatan 26

Innehavare: Johannes Lorentz från Runö
Telefon: 31 80 49 eller 32 37 16

Estlandssvenska kyrkominnen öppnar

Biskop Sven Danell öppnar utställningen "Estlandssvenska kyrkominnen".
Foto Nils Lagman

Gripande återseende efter många år. Sven Danell och Kaleb Andersson träffas vid utställningens öppnande.
Foto Nils Lagman

De första utställningsbesökarna.
Foto Nils Lagman

Om man vill ha sittplats på estlandssvenska sammankomster, så bör man komma i god tid, för estlandssvenskarna brukar komma tidigt och de brukar fylla lokalen. Så var det också lördagen den 12 juni, då utställningen av estlandssvenska kyrkominnen öppnades med en högtidlighet i Historiska Museets barockhall. Över 300 personer deltog. Kanske berodde den stora anslutningen delvis på att årets semesterfärder ännu inte riktigt kört i gång, kanske på att solen just denna dag sken så vackert efter flera dagars bortovaro; mest berodde den dock på att man i minnet ville åter-

uppleva det som en gång var verklighet men som nu ligger oåtkomligt bortom åren och de främmande vattnen.

Docent Aron Andersson hälsade välkommen å museets vägnar och tackade alla dem, enskilda personer och Sv Odlingens Vänner, som bidragit till utställningen. Menigheten sjöng "Kom, Helge Ande, till mig in" – med Per Lejring vid orgeln.

Sven Danell invigningstalade. Han började med "Jag minns han fagor tien" av Mats Ekman, skalden som vid Danells besök inte ägde ett exemplar av sina egna dikter i tryck. Talaren mindes åren därute och de spridda

svenskorterna, fattiga på mycket men rika på andliga värden. Han mindes de olika gudstjänstrummen, kyrkorna med männen på ena sidan och kvinnorna på den andra, församlings-sången, som i Roslep ofta var mångstämmig – och han sjöng som exempel psalmen "O Jesu Krist, dig till oss vänd", de olika stämmorna efter varandra så som han mindes dem därifrån.

Sången betydde så mycket i svenskbygden. Med vilken känsla sjöngs där inte Modersmålets sång: . . . Hur våra öden randas . . . Talaren frammanade en gången tids stämning, så fjärran från vår nya tid: känslan för bygden, för folket, språket och den stilla religiositeten hos de enkla människor som aldrig traktade efter äreplatser i församling eller samhälle. "I himmelen, i himmelen, där Herren Gud själv bor" sjöng talaren så som en gammal kvinna en gång sjungit den sången i solnedgången.

Thomas Lorentz sjöng en gammal måltidspsalms från Runö, med parafras på orgel.

V. A.

ARBETEN HEMMA

Nedanstående arbetsredogörelser ingår i Estlands-svenska Bygderådets samlingar.

Tinnal, laggkär för förvaring av dryck vid arbete ute i markerna. Foto Per Söderbäck

TILLVERKNING OCH ANVÄNDNING AV TRÄKÄRL

Trä var förr liksom plast idag universalmaterial vid tillverkning av kärl. Det var lätt att få tag på, det var billigt och framför allt lättbearbetat. Man tog trät från den egna skogen. För att bearbeta trät behövdes bara enkla, mestadels hemgjorda verktyg. Dessa kunde skickligt hanteras av de flesta männen i byarna.

Till de mest använda kärnen hörde laggkär. Materialet till dessa var kvistfritt trä, t ex gran, asp, al, ask, en och ibland tall. Trät till kärlets väggar sågades i lämpliga längder och klövs och yxades till "kimb"-ämnen. Ämnena hyvlades till skålade stavar (*kimbar*) med hyvel (*kimb-hävo!*). I stavarnas ena ända gjordes två ritsar med ett avstånd som var lika med bottenens tjocklek. Bottensåran skars sedan ut med kniv och stämjärn. Laggkallas den del av staven som ligger under kärlets botten.

Botten och lock till kärlet tillverkades av ett antal stavar som hölls ihop av

dymlingar, runda träpinnar. Botten passades in i skåran i *kimba*. Mellan *kimba* var inborrade dymlingar för att hålla dem på plats. *Kimba* pressades samman med band (*gjördar*) runt kärlet. Banden bestod oftast av kluvna grankvistar, hasselskott eller enkvistar. De pressades på med en bandhake. Innan banden sattes på, hyvlades och putsades kärlet utvändigt. Efter det att banden satts på, formades kärlet invändigt med verktyg med böjd egg, *skåvar* och *skå-sax*. Om kärnen höll tätt berodde på tillverkarens skicklighet, eftersom de ej var limmade. De gistnar och måste oftast blötas före användning.

De vanligaste laggkärlen var följande: Byttor (*bittar*), kappar (kärlet med uppåtstående handtag), baljor (*vannar*), stänkor (*kannar*), *såar* (med två öron som handtag och i regel runda i formen), kaggjar (*kälder*) och tunnor (*tunnar*).

Förutom laggkär tillverkades askar (*karpar*) och såll. Askarnas väggar be-

Halmtak med hänglar överst över taknocken. Foto Per Söderbäck

stod av tunna spån som blöttes i varmt vatten och formades runt formar. Det material som användes var kvistfritt trä av t ex asp, ask eller gran. Vägarna sömmades ihop med t ex pinnar av fågelfjädrar. Botten utformades med fals och sattes i efteråt. Den stiftades fast med träpligg. Locket formades efter asken och tillverkades för övrigt på samma sätt som denna.

Träkärnen kunde också vara tillverkade av ett stycke massivt trä, som bearbetades med yxa, stämjärn, skavjärn och kniv. På detta sätt tillverkades degtråg och hoar (*måldar*). Även svarvade kär förekom, t ex fat, skålar och dosor.

Kärnen användes på följande sätt:
–Till dryckeskär av många olika typer. Ur kappar drack man öl, mjölk och vatten. Till bröllop användes ölstänkor (*e-kannar*). De hade ofta dubbel botten med några småstenar emellan. När kannan var tom, skakade man den för att tala om att man ville ha den påfylld.
–"Kälder" av olika sorter användes

Ölkanne för fest med inbränt mönster.
Foto Olof Söderbäck

för förvaring av öl och kött.

–"Bittar" användes för förvaring av fisk, smör och mjölk. Surmjölk surnades i "bittar".

–I "karpar" förvarades smör och fisk.
–I kar jästes öl. Det fanns även kar för garvning av skinn.

–"Vannar" användes till att tvätta kläder i och vid bastubad.

–"Såar" användes vid klädtvätt och vid utfodring av korna.

–Tunnor användes vid förvaring av surdricka.

Dryckeskärl och surmjölksbyttor slutade att användas vid början av 1900-talet, medan man tillverkade baljor och såar ända fram till andra världskriget.

Ingvald Dyrberg

HALMTAK OCH TAKTÄCKNING

Halmtaken var de vanligaste taken ute på landsbygden. De var varma på vintern och svala om sommaren. Materialet råghalm, som hämtades från egen åker, var billigt. Livslängden på ett tak räknades till 30-40 år, beroende av halmens kvalitet, där styva strån var bäst, och inte minst av takmästarens kunskaper, var han placerade de träribbor (*lävo-svaia*) som tryckte fast halmen och hur hårt han spände de björkvidjor (*täcke-vidjar*) som band fast träribborna vid undertaket. Det bästa materialet till tak var nog vass, som räknades ha en livslängd

10-15 år längre än halm, men tillgång till vass hade bara befolkningen i Lyckholm, Sutlep och Salk. Den skars på vintern när isen började att bära.

Det fanns två metoder att lägga halmtak: *Stubb-tak* med stubben utåt, som var den vanligaste metoden och gav de hållbaraste taken, och *topptak* (*skåta-tak*) med axen utåt, som kunde användas endast på mindre tak såsom hölador ute på slätterängarna. Topptaken hade en kortare livslängd, men det gick åt bara hälften så mycket halm.

Halmtakets underbyggnad utfördes på följande sätt: När huskroppen (*husasken*) var färdig och de sista längsgående stockarna var fastknutade och dymlade, mättes mellanrummen mellan takstolarna (*sparrana*) upp och skårorna för stolarna (*sparr-atsana*) fälldes in i stockarna. Därefter mättes byggnadens bredd upp. Avståndet mellan jacket (*sparr-härda*) i takstolen, där den vilade mot stocken, till krysset där de båda delarna pluggades ihop, valdes till två tredjedelar av husbredden. Takstolarnas överhäng kunde på gamla hus vara 1 1/2 m, men på senare tid hade det kortats ned till hälften. På takstolarnas ovasidor borrades hål, som fylldes med korta träpluggar (*raft-pulkar*).

När takstolarna var resta lades slantar (*raftar*), fasthållna av träpluggarna, mellan takstolarna. Ovanpå slantorna placerades längs varje takstol en tillhuggen halvrund ribba (*rävöl*), som surrades fast vid takstolen med björkvidjor (*rävöl-vidjar*). Längst nere vid takfoten lades ett lager av små nekar (*täcke-tuppar*) som fyllning under den första bindningen (*täcke-bindinge*). Varje bindning hölls fast av en halvrund träribba (*lävo-svaia*), som bands fast i takstolarna med björkvidjor (*täcke-vidjar*) eller på senare tid med glödgad järntråd. Nästa bindning lades så att den täckte föregående bindnings ribbor.

Man fortsatte så bindning för bindning upp till taknocken, där de båda sidorna möttes. Halmen som stack upp ovanför taknocken böjdes ner och täcktes under ett lager halm (*hēngol-*

halm), som låg längs taknocken. Denna halm hölls kvar av träribbor (*hēnglar*) som låg nedför taket och var parvis sammanfogade i ena ändan vid en pinne (*hēngol-spito*), som låg längs nacken.

Den halm som man använde skakades noga för att man skulle få bort kvarvarande sädeskorn och bands i buntar (*skakor*). Stubbändan högs av så att den var jämn. Takläggaren tog av banden innan han spred ut halmen. Hans enda verktyg var en refflad brädbit med skaft (*täcke-skōla*), som han jämnade till halmen med, och en något mindre, refflad träbit med hantag på, som han formade språnget med.

Enligt gamla gubbar hade månen stort inflytande på taktäckningen. Om man ville ha ett hållbart tak, skulle norrsidan täckas vid nymåne och om möjligt sydlig vind så att takmossan som skyddade halmen skulle växa bättre. Det fanns en del gamla tak som hade ett lika tjockt lager mossa som halm. När man lade södersidan skulle det vara tvärtom med måne och vindar: månen i nedan och om möjligt en snål nordanvind, som gjorde taket torrt och hållbart mot solens brännande strålar och vindarnas svep.

Alexander Tegelberg

HEMSTÖPNING AV TALGLJUS

Före fotogenlampans tillkomst var talgljus förutom pärtorna (*porkana*) den enda ljuskällan. Råvaran till de hemstöpta ljusen fick man vid höstens slakt av nöt, som vanligtvis bestod av en slaktko (*hlaft-kudo*), får och getter. Man använde njurtalgen, tarmkäxet och våmhinnan. De finhackades i en träho, som blott användes vid detta tillfälle. Sedan smältes massan genom upphettning i en gryta och hällades i en säck som var vävd speciellt för ändamålet, grovt och glest i såväl varp som inslag. För separering av talgen från icke smältbart material ställdes säcken i kokhett vatten och sedan pressades talgen ut och stelnade. Talgstyckena smältes därefter en gång till och fick stå och stelna i en lagom stor gryta. Resterna från talgsmältningen gick till

Svante Jakobsson

I Estland har sedan århundraden funnits en liten befolkningsgrupp av svenskt ursprung. Man är i den vetenskapliga debatten inte enig om från vilken tid svensk bosättning i Estland ursprungligen daterar sig. Här har nämnts att inflyttningen påbörjades under vikingatiden (C. Russwurm). Det har också hävdats (T.E. Karsten) att bosättningen kan sättas i samband med en så tidig epok som de stora folkvandringarna, och att svenskarna utgjort ett restfolk, som av de österifrån kommande finsk-ugriska stammarna undan för undan trängts ut mot kusten. Slutligen har den meningen

tvålgodset (*såpp-godse*), som man fick vid svinslakten. Senare, när ljustöpningsen upphörde, gick all talg till tvålgods.

Talgen förvarades tills det blev dags att stöpa. Detta skedde vanligtvis under december månad. Till vekar spans grovt bomullsgarn som tvinnades ihop löst, och sedan klipptes härvan i lagom längder, ca 35 cm, som tvinnades för hard så att en ögla bildades i ena änden. Vekarna trädde upp på smala träpinnar, spett, 8-10 stycken på varje, beroende av stöpstockens (*ljus-kēna*) storlek.

Stöpstocken var en urholkad stock, ca 40 cm djup, 50 cm lång och med 8-10 cm invändig bredd, med kraftiga tjocka sidor som höll värmen i sig, när den en gång blev uppvärmd. Dessutom

HANS NORMAN

ESTLANDSSVENSKA RYMMARE

anförts (P. Johansen) att svenskarnas ianspråktagande av estniska öar och kuststräckor endast var en delföreteelse inom den större koloniseringsprocess, som gav upphov till den medeltida svenska invandringen till Finland. Klart är att år 1294 finns i Hapsals stadsrätt omnämnt att svenskar bodde i landet. Under det svenska östersjöväldets dagar ökade sedan den svenska och även den finska befolkningen betydligt genom en ganska väsentlig inflyttning från moderländerna.

De estlandssvenska områdena låg huvudsakligen inom landets nordvästra kusttrakter. Svensk bosättning fanns på Runö, Ösel, Dagö, Wormsö, Nuckö, Rågöarna, Odensholm och på Nargö samt på kustlandet i Eyland, Vippal, Korkis m.fl. trakter.

Svante Jakobssons avhandling: Från Fädernejorden till förfäders land. Estlandssvenskt bondfolks rymningar till Stockholm 1811-1834; motiv, frekvens, personliga konsekvenser. (Studia Historica Upsaliensia 75, Uppsala

1976) behandlar estlandssvenskars försök att undslippa förhållandena i det ryska kejsardömet genom överflyttning till svenskt område.

Jakobsson vill med sin undersökning utforska orsakerna till rymningarna, ge ett begrepp om deras omfattning samt också kartlägga rymlingarnas fortsatta öden i Sverige. Den behandlade tidsperioden har av främst arbetsekonomiska skäl begränsats till åren 1811-1834, d v s till tiden mellan 6. och 8. folkräkningen (de s k själarevisionerna).

Uppföljningen av de överflyttade estlandssvenskarna i Sverige har begränsats till församlingarna i Stockholm samt till Bromma, Brännkyrka och Spånga församlingar, över vilka Stockholms stadsarkiv upprättat omfattande personregister. Tanken var ursprungligen att undersöka också Södermanlands och Upplands samtliga kustsocknar, men kyrkoboksmaterialet där har visat sig vara bristfälligt. Dels saknades i många fall inflyttningens längder, vidare förekom inte anteckningar om födelseort och om utflyttningens församling i den utsträckning som var nödvändig.

I ett inledande avsnitt gör Jakobsson en översikt över Estland och Livland under sex sekler. Redogörelsen täcker mycket mer än vad som är nödvändigt som bakgrund till avhandlingens problematik. Den börjar redan med den tyska kolonisationen under 1100-talet samt med de andliga riddarordnarnas inflytande från 1200-talet och framåt, något som motiveras med att uppgifterna kan ha speciellt intresse för estlandssvenskarna i Sverige. En betydande del av detta avsnitt ägnas också åt belägg för från vilken tid den svenska bosättningen härrör, liksom när tillämpningen av "svensk rätt" vid jordupplåtelse började. Det sistnämnda finns dokumenterat sedan 1340-talet.

De svenska bönderna hade ursprungligen haft en rättsställning, som

stod den i en balja med varmvatten som man ibland fick byta.

Stöpningsen gick till på så sätt att man doppade ned vekarna på ett spett i taget i den smälta talgen. Därefter fick talgen stelna. För att talgen skulle stelna snabbt och inte rinna skulle lufttemperaturen helst vara under noll. Det hela upprepades till dess att ljusen fick den rätta grovleken. Vartefter som talgen minskade i stöpstocken fyllde man på med varmt vatten så att talgens yta hela tiden låg så högt att hela ljusen kunde doppas ned, till dess att den sista pärlan var fångad.

Till jul stöptes några extra grova ljus som skulle sättas i ljusringarna som hängdes upp över det stora matbordet.

Alexander Tegelberg

var fördelaktigare än de estniska böndernas beträffande exempelvis arvsrätt och personlig frihet. Alltefter som jorden kom i händerna på adelsmän som anlade herrgårdar, växte dock behovet av dagsverken och efterfrågan på bondfolk. De adliga godsägarna tillägnade sig de från Tyskland stammande idéerna om bondens livegenskap. Efter de svenska böndernas klagan hos den svenska riksstyrelsen gjordes flera uttalanden av svenska regenter till deras förmån. Här kan nämnas hertig Karls skatteordning 1600, Gustav II Adolfs uttalande till adeln 1629, med hot om adelns förlust av sina privilegier, om en adelsman understod sig att på sitt gods placera någon svensk eller finsk bonde annat än mot lön eller göra honom livegen, vidare drottning Kristinas brev 1650 samt Karl XI:s resolution 1685.

De svenska bondeprivilegierna fastslogs senare vid flera tillfällen. Först av Peter den store efter det ryska maktövertagandet samt vid senare tillfällen också av ryska förvaltningsmyndigheter och domstolar.

Trots att det i ett särskilt regulativ talades om den frihet, som svenska konungar givit bönderna och trots att författaren via en beräkning av de arbetsprestationer som ålåg svenska bönder respektive estniska bönder, där han försöker visa att de prestationer som ålåg de svenska böndernas skattenhet (hake) var jämförelsevis lindrigare än de som ålåg ett estniskt bondställe (s k sexdagarställe), kommer han till den slutsatsen att de svenska bönderna, även om de hade en status som "fritt folk", ändå var lika starkt beroende av godsherrens vilja och ledarskap som de estniska bönderna. För båda kategorierna gällde sedan länge skyldigheten att hos godsets polismyndighet, d v s hos godsherrn utverka tillstånd att flytta genom att erhålla intyg eller pass. I annat fall betraktades flyttningen som en rymning.

Författaren lämnar också en utförlig redogörelse för de ryska rekryteringsbestämmelserna och manskapsutskrivningarna i det estländska governmentet samt hur urvalet av rekryter skedde. Här behandlas lämplighetsfordringar, utrustningsfrågor, straff

för brott mot reglementen och en del andra för militärväsendet ganska interna frågor. Under tioårsperioden 1811-1821 utskrevs i Estland sammanlagt 41 rekryter per 500 manliga personer. Av dessa 41 låg så stor andel som 33 på den första femårsperioden, d v s på den tid som omfattade krigsansträngningarna mot Napoleon.

Författaren framhåller de mycket hårdhänta ingripanden som myndigheterna gjorde både mot rymlingar och mot dem som på något sätt hjälpte rymlingarna. Åtgärderna syftade dels till att säkra arbetskraftstillgången för jordbruket, dels till att minska städernas proletariat men också till att försvara för befolkningen att föra en vagabonderande tillvaro, något som betraktades som en källa till oro och oordning.

I kapitlet "Svenskt bondfolks rymningar från estländska governmentet 1811-1834" ingår en presentation av två källmaterial. Det är dels de s k revisionslistorna, som utgjorde grunden för utskrivningarna och för skattelagningen, dels av ett s k själaregister från 1814 gällande Wormsö S:t Olai församling. Sedan följer en förteckning över rymlingar samt av urkundsuppgifter om bondställen och rymlingar åren 1816 och 1834. Det sammanställda tabellmaterialet visar på 169 rymlingar för åren 1811-1834. Därav kom inte mindre än 122 från Wormsö. Från Nuckö kom 42 och från Dagö och Harrien 2 respektive 3. Med hjälp av ytterligare material redovisar Jakobsson ett sammanlagt antal av 184 rymlingar av estlandssvenskt ursprung. Med utgångspunkt i deras ålder – över 70 % var 17-23 år – samt den omständigheten att rymningsfrekvensen var störst åren 1811-1815 dras slutsatsen att fruktan för militärtjänst utgjorde ett mycket starkt motiv för att lämna landet.

Det sista kapitlet behandlar livländare i Stockholm samt i Brännkyrka, Bromma och Spånga socknar 1805-1835. Efter en redogörelse för möjligheterna att använda det svenska kyrkoboksmaterialet för identifiering av estlandssvenskar i Sverige följer en lång förteckning med biografiska anteckningar rörande de personer som påträffats. I 48 fall har identifikation

SVENSKA ODLINGENS VÄNNER INBJUDER TILL HÖSTFEST

*lördagen den 13 november kl. 19.00
på Restaurang LANTIS
Fiskartorpsvägen 160 A
(vid Stockholms universitet)*

*Svante Jakobsson berättar om "Estlandssvenska människoöden"
Allsång, rågodanser, lekar
Skinka, legymsallad och öl för kr 25.-
Fullständiga rättigheter. Barsservering
Dans till orkester*

Bindande förhandsanmälan med Ert namn och adress senast 6/11 till
SOV Estlandssvenskarna
Vikingagatan 25, 113 42 Stockholm
Tag med vänner och bekanta!
Glöm inte uppge ant. pers. på anmälan!
Välkomna!

kunnat ske eller åtminstone betraktats som sannolik för personer i de estländska och svenska källorna. Kapitlet avslutas med en analys av de biografiska anteckningarna med fastställande av främst födelseorter, orter för tidigare flyttning samt de yrkes- och näringsgrupper som rymlingarna tillhörde i Sverige. De flesta blev arbetsfolk, men åtskilliga nådde kvalificerade yrken såsom hantverkare och småföretagare. Jakobssons studie av nästkommande generation visar på en betydande uppåtgående social mobilitet samt på en snabb assimilering av den estlandssvenska gruppen i det svenska samhället.

Stort utrymme ges i avhandlingen åt personuppgifter och levnadsöden medan strukturering av källmaterial och vetenskaplig analys fått jämförelsevis små proportioner. Avhandlingen saknar i hög grad anknytning till andra undersökningar på området och till parallell forskning. Mycket skulle ha vunnits om de olika undersökningsavsnitten presenterats med inledande problemdiskussioner.

Jakobsson har gjort ett imponerande insamlings- och identifieringsarbete och inte skytt mödan att ge sig i kast med ett svårarbetat arkivmaterial, vilket till stora delar förvaras i Tallinn. Till avhandlingens förtjänster hör också själva ämnesvalet, som täcker upp ett tidigare, så vitt bekant, outforskat område. Genom undersökningen får vi vetskap om en viktig del av estlandssvenskarnas förhållanden och om deras kontakter med Sverige under 1800-talets första hälft.

VALEV UIBOPUU

EN LEXIKALISK STORPRESTATION I NYTAPPNING

Svensk-Estnisk ordbok under redaktion av Per Wieselgren – Paul Ariste – Gustav Suits. Tredje upplagan omarbetad av Herbert Lagman. Institutionen för finsk-ugriska språk. Uppsala 1976, I – XXX – 630 s.

Första upplagan av ovannämnda stora ordbok utkom i Estland år 1940 och slutsåldes mycket snabbt under de följande ödesdigra tiderna. Den andra upplagan kom ut enligt klicheringsmetoden år 1945, nu redan i Sverige och under fullständigt förändrade yttre förhållanden. Den tjänade huvudsakligen den stora estniska flyktinggruppens språkliga intressen. Det solida ordboksarbete, som under trettioalet påbörjades i Estland bl a med stöd av Estniska republikens president i syfte att närma Estland och Sverige till varandra kulturellt, kom sålunda på ett oant sätt att spela en mycket viktig roll för esternas första språkliga anpassning i Sverige. Den andra upplagan slutsåldes också nästan genast och har därefter lämnat ett tomrum. Visserligen utgavs senare två förkortade upplagor av samma ordbok, men även de har sedan länge varit försvunna från marknaden.

Allt detta vittnar bara om det akuta behovet av en större utgåva på denna viktiga språkliga sektor. Men vi måste samtidigt komma ihåg att lexikografin är den dyrbaraste och mest tidskrävande grenen av språkvetenskapen. Vanligen sysslar hela staber av olika medarbetare under en heltidsanställd redaktion med sådana större arbeten. Desto mera glädjande är det att en tredje omarbetad och utökad utgåva av "den gamla stora Wieselgren" nyligen har utgivits. Allmänheten står i tacksamhetsskuld till Institutionen för finsk-ugriska språk vid Uppsala universitet, som har tagit initiativet och stått för erforderlig arbetskraft. Likaså får vi vara tacksamma för den omständig-

heten att det har funnits en kompetent person, som har kunnat åtaga sig omarbetningen och moderniseringen av ordboken. Den första upplagan såg dagens ljus 35 år tillbaka i tiden, och en översyn har följaktligen varit väl behövlig. Herbert Lagman, som redan tidigare förtjänstfullt har sysslat med svensk-estniska lexikaliska problem, bl a i sin avhandling "Svensk-estnisk språkkontakt" (1971), har tydligen varit den rätta personen för detta krävande arbete. Resultatet visar att han och hans medarbetare trots begränsade möjligheter har genomfört uppdraget i allmänhet på ett oklanderligt sätt, med gott omdöme och stor kunnighet.

I förordet framhäver ordboksförfattaren särskilt, att en ordbok i det stora flertalet fall blott tillnärmelsevis kan ange ett ords betydelse, och att den exakta betydelsen alltid framgår av kontexten. Dessbättre har denna sanning inte stannat enbart vid en vacker deklaration utan ordboksförfattaren har verkligen försökt att leva upp till den. I ordboken finns avsevärt mer förklarande satsexempel än det fanns i tidigare utgåvor. Särskilt blir detta synligt i figurliga, bildliga uttryck på vilka svenska språket är rikt liksom det estniska. Man kan lugnt påstå att ju flera förklarande syntaktiska element en ordbok presenterar, desto bättre är ordboken som sådan. I detta hänseende fyller den nya upplagan utan tvekan mycket höga krav. Det är ganska roande att jämföra de två språkens figurliga uttryck, som ofta närmar sig ett slags folkpoesi. Sålunda återfinns under ordet *ansikte*: *ansikte mot ansikte med döden* 'surmaga silm silma vastu', *han blev lång i ansiktet* 'ta nägu venis pikaks' eller under *huvud*: *han satte myror i huvudet på mig* 'ta ajas mulle kärbeid pähe' e.d. För att kunna ge äkta och

adekvata bildliga uttryck måste ordboksförfattaren verkligen vara hemma inte enbart i ett av språken utan i båda två. Herbert Lagman uppfyller kraven i detta avseende. Även andra typer av syntaktiska prov i ordboken är klara, koncisa och ändamålsenligt belysande.

Det är mycket svårt att säga hur stor volymökningen är i den nya upplagan, men att den är påtaglig, syns utan vidare. Till sin karaktär är följande tillägg nya: a) helt nya uppslagsord, b) nya avlednings- och sammansättningsformer av gamla ord, c) nytillkomna homonyma eller synonyma betydelsevarianter och deras avledningsformer, d) nya kontextexempel gällande såväl de gamla uppslagsorden som nya tillägg. Inom grupp a) gäller det mestadels helt nya begrepp, som under tiden tillkommit genom utveckling eller ändringar på olika områden (t.ex. alwegtåg, astronaut, apartheid, neon, nylon, sputnik, veto o.d.) Dyliga nya begrepp medför ofta också en helt ny ordfamilj. Som ett exempel skall här tjäna nybildningen *knark* 'narkootikum, uimasti', vilket följes av *knarka* 'uimastusvahendeid tarvitama' *knarkare* 'narkomaan, narkootik', *knarklangare* 'narkootiliste ainetega hangeldaja', *knarkmissbruk* 'uimastusvahendite kuritarvitamine'. Naturligtvis står vägen öppen för nya utvecklingsvarianter. Men även gamla, kända ord, som av en eller annan anledning tidigare inte varit representerade i ordboken, har tagits upp och detta ofta påtagligen motiverat (som ex. kan omnämnas *advent*, *alert*, *allmoge*, *aperitif*, *aula*, *avhopp*, *avslappning* osv.) Säkerligen saknas ytterligare ord, men att gamla brister avhjälpes är ju något mycket positivt. Nya avlednings- eller sammansättningsformer av gamla, i ordboken redan tidigare upptagna ord kan tyda på en ny utvecklingstendens eller också helt enkelt vara enkla kompletteringar. Denna sektor utgör en viktig del av den omtalade volymökningen. Sålunda har i stället för det tidigare enda uppslagsordet *aggressiv* 'agressiivne, pealetungiv' nu upptagits *aggression* 'agressioon, kallaletung' och *aggressivitet* 'agressiivsus' *bakteriefri* 'pisikuvaba' efter tidigare *bakterie* ensamt eller *abonnemangsföre-*

ställning som nytt komplement till det tidigare *abonnemang* 'abonnement, (ette) tellimine' ensamt, eller en hel rad nya ordsammansättningar under det också tidigare relativt omfattande uppslagsordet *band*: *bandbroms* 'lintpidur', *bandspelare* 'helilindistamisaparaat', *bandsåg* 'lintsaag', *bandtraktor* 'linttaraktor', *bandtransportör* 'lintkonveier' osv.

Nyttillkomna homonyma eller synonyma betydelsevarianter har ibland direkt fatal betydelse för att avvärja missuppfattningar eller förse begrepps-uppräckningar med felande länkar, t.ex. ett sådant fall som *abnormskola* 'kool pimedatele, kurttummadele ja nõrgamõistuslikele lastele' dvs skola för blinda, dövstumma och svagsinta barn i stället den tidigare, 'nõrgamõistuslike laste kool, kool idiotidele', eller uppslagsordet *akademiker* 'ülikooli õppejõud: üliõpilane, akadeemilise haridusega isik; akadeemia liige' i stället för den tidigare enda 'ülikooli õppejõud; akadeemik', vilka exempel visar hur betydelsefälten under melantiden avsevärt utökats. Utökning av varianter kan vi konstatera också i sådana fall som gäller det mångtydiga ordet *begrepp*, som utöver de tidigare fyra betydelsevarianterna (*mõiste*: *aime*; *taip*; *arusaamine*) nu har fått fyra nya sådana, som skickligt förklaras genom lämpliga textexempel: 1) *ettekujutus*, *teadmine* (*du har inte det minsta begrepp om saken* 'sul pole asjast vähematki ettukujutust') 2) *alge*, *element*, (de första begreppen 'algmed') 3) *mõistus* (*det går över mitt begrepp* 'see käib üle mu mõistuse') 4) bildligt *stå i begrepp att göra något* 'midagi kavatsema'.

Det är klart att ordboksförfattaren ibland har haft stora svårigheter att hitta adekvata estniska motsvarigheter särskilt i fråga om de nya begreppen, som ännu inte fått gängse nya ord i det levande språket. Här kan det uppstå en frestelse att komma med enkla översättningslån eller skapa nya ord på grundval av de egna språkkunskaperna. Enligt min mening har Herbert Lagman löst problemen många gånger på ett klokare sätt. Han har tillämpat den beskrivande metoden

och härigenom återgivit begreppet på ett adekvat sätt utan att själv komma med förslag, som mycket lätt kan tänkas leda till missbildningar, vilka den estniska allmänheten inte vill erkänna. Ett bra exempel på hans metod är ordet *husvagn*, som har fått följande beskrivning: 'autole järelehaagitav vankerelamu'. En sådan lösning är tills vidare bättre än tänkbara försök till låneöversättningar (t.ex. *majavanker*, *vagunmaja*, *autovagun* e.d.) Även vid ordet *alwegtåg* får vi vara nöjda med beskrivningen 'kiirrong, mis liigub uhel roopal' tills språket genom den praktiska utvecklingen är moget för den eventuella lånöversättningen *alwegrong*.

Naturligtvis har sådana beskrivningar varit en mycket krävande uppgift, och naturligtvis ligger på detta område stora möjligheter öppna för kritik av formuleringarna. Även undertecknad har här hittat ett och annat som kunde varit bättre. Som ett exempel kan ju tjäna ovannämnda *alwegtåg*. 'Uhel rööpmel liikuv kiirrong' eller 'üherööpme kiirrong' hade varit mycket bättre än den nu befintliga varianten.

En större ordbok ger alltid goda möjligheter för allmänna jämförelser av de aktuella två språken. Vissa likheter mellan svenska och estniska verkar slående. Först och främst är den gemensamma toleransen gentemot den internationella ordskatten karakteristisk för de två språken. Särskilt gäller det de vetenskapliga och kulturella områdena, där tendensen mot en allmän internationalisering verkar iögonfallande. Angående denna del av ordförrådet är estniska inte något svårt språk för svenskar. Skillnaden är i detta avseende ganska stor jämfört med finskan.

Omnämnda likheter är ofta så stora att det gäller rena identiteter. Man borde i framtiden överväga om det lönar sig att i fortsättningen ta upp ord i ordboken som *alarm*, *album*, *antagonism*, *antenn*, *apelsin*, *argument*, *arsenal*, *artist*, *aspirant*, *astma*, *atlas*, *bagatell*, *balsam*, *bankett*, *barbar*, *barett*, *kabinett*, *kadett*, *kakao*, *kanal*, *kannibal*, *kant*, *karavan*, *karne-*

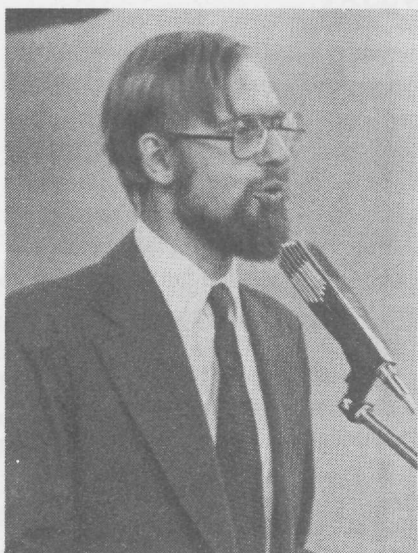
val, *kartong*, *kassa*, *klass* och mängder av andra liknande ord, som sammanfaller såväl i betydelse som uttal och ortografi. En lika stor grupp utgörs av ord, där uttal eller ortografi ändå uppvisar en del avvikelser, som måste kunna kontrolleras i ordboken för att stavas rätt. För att inte tala om sådana likalydande ord, där betydelseinnehåller totalt förändrats, t.ex. orden *se-mester* och *termin*, där de estniska motsvarigheterna betyder 'öppepoolaasta' (dvs läshalvår) och 'tähtaeg' (dvs förfallodag).

Den grammatiska översikten av svenska språket på estniska, som inleder ordboken och omfattar sidorna XIV–XXX, måste också hälsas som något mycket viktigt, eftersom den för närvarande är den enda svenska språkläran på estniska som är tillgänglig, sedan Greta Wieselgrens 'Rootsi keele õpik. Lärobok i svenska språket för ester' (Hugo Gebers 1945) har varit slutsäld i snart 25 år.

Ordboken följes av ett blad med rättelser bestående av 43 fel. Trots att idealet för en bra ordbok är fullständig felfrihet, är angivet antal fel inte särskilt stort för en bok på 660 sidor under nuvarande tryckeri- och korrekturförhållanden. Man kan dock mistänka att alla fel inte har blivit upptäckta. Undertecknad kan exempelvis andraga sid. 8, där det står under *anboren* 'kassasündinud' istället för 'kaasasündinud'. Likaså undrar undertecknad hur det egentligen går ihop att under förkortningar finna sådana ord som *all* 'under', *harva* 'sällsynt', *ilma* 'utan', *ka* 'även', *kaal* 'mått, mål och vikt', *kunst* konstterm' och *post* 'postväsen', som inga förkortningar är? Borde nu inte titeln ändras eller kompletteras på ett lämpligt sätt?

Sammanfattningsvis har vi ändå att göra med ett imponerande arbetsresultat, för vilket såväl den estniska som svenska allmänheten bör vara innerligt tacksam.

Valer Usteopine

Göran Tegnér från Historiska Museet berättar om hur utställningen av estlandssvenska kyrkominnen kom till. Foto Nils Lagman

Den 22 augusti firades estlandssvensk hembygdsdag, denna gång på Historiska Museet i Stockholm. Som vanligt var det vackert väder och tidig samling. Anledningen till att denna lokal valts var utställningen av estlandssvenska kyrkominnen.

Program

För sammankomsten hade barocksalen ställts till förfogande, och den bildade en förnämlig inramning till programmet, som i år var allvarigare och striktare än vanligt. Den månghundrahövdade besökarskaran fick lyssna till tal, sång, föredrag, orgelmusik och hälsningar. SOV:s ordförande Mickelin hälsade välkommen. Sedan berättade kyrkoutställningens kommissarie Göran Tegnér om utställningens tillkomst och om de utställda föremålen, en fängslade och bitvis roande framställning med äventyrliga inslag, t ex om kyrksilvrets vandring från den svenska församlingen i Dorpat till Törringe i Skåne. Utställningen behandlas i en särskild artikel i detta nr av Kustbon.

Efter Göran Tegnér's anförande följde musik, orgelsolo och sång. Thomas Lorentz föredrog två gamla psalmer som sjungits på Runö.

Festföredraget hölls i år av Elmar Nyman och ägnades Hans Pöhl med anledning av att hundra år förflutit sedan hans födelse. Detta föredrag är

ESTLANDSSVENSK HEMBYGDSDAG 1976

Hans Pöhls minnesfond instiftad

Estlandssvenskarnas hembygdsdag hade fått en effektiv inramning i Historiska Museets barocksal. Foto Nils Lagman

Uppmärksamma lyssnare – Foto Nils Lagman

hittills den enda sammanfattande översikten över den framstående nationalitetskämpen, politikern och pedagogen. I fängslade och väl avvägda formuleringar skisserade Elmar Nyman en helhetsbild av honom. Detta föredrag kommer att publiceras i Kustbons julnummer.

Donation

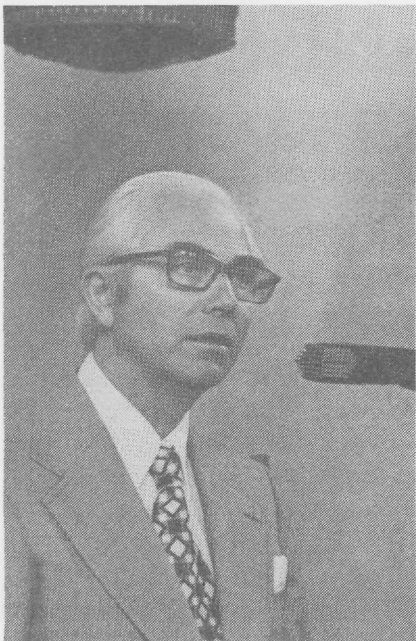
Ivar H. Poëll, Hans Pöhls son, teol.dr och docent samt kyrkoherde i Saltsjöbaden, meddelade därefter att han donerade en summa på 25.000 kr till SOV som grundplåt i en ny fond,

Hans Pöhls minnesfond. Stadgar för fonden skulle utarbetas av SOV och donator i samråd.

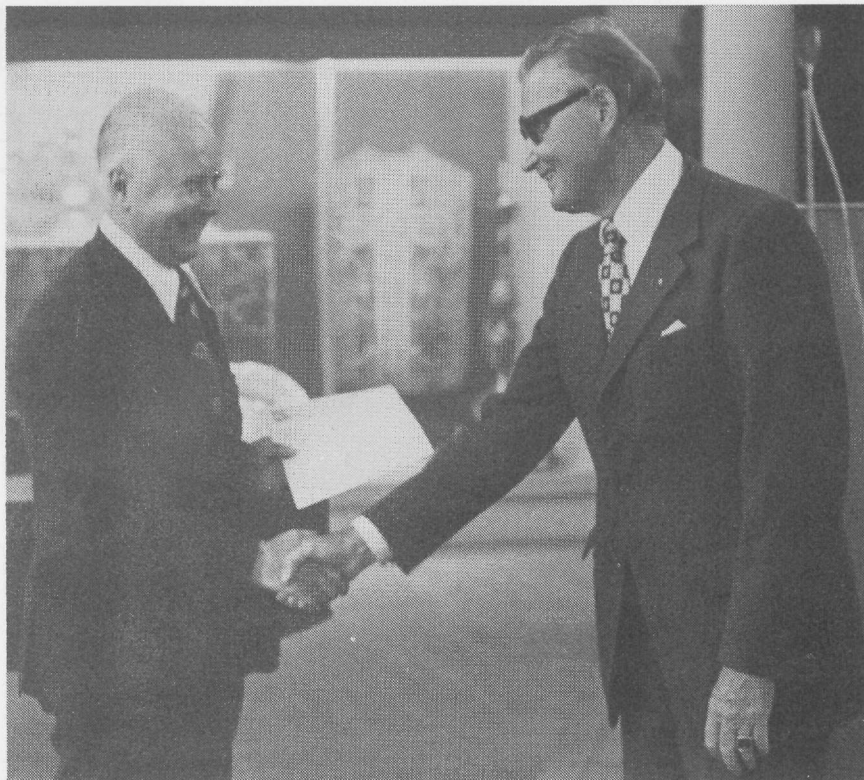
Med glädje och tacksamhet noterades denna utomordentliga gåva, ett värdigt minnesmärke över en stor estlandssvensk personlighet.

Efteråt

Paus med kaffedrickning och livligt surrande följde. Den senare avdelningen av hembygdsdagen upptog bl a hälsningar och gemensam sång. Kollekt och lotteri bidrog till finansieringen.

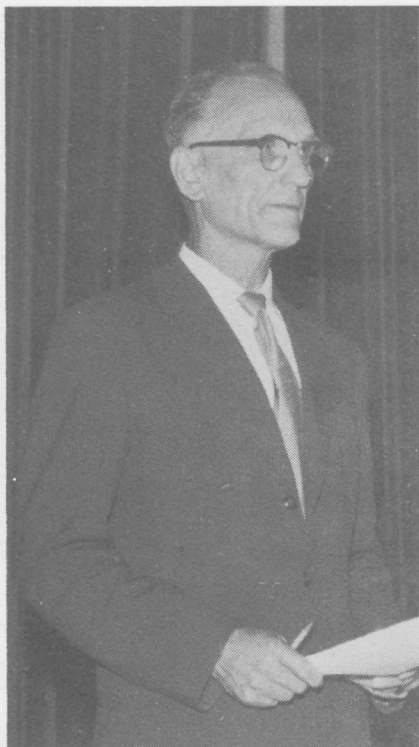
*Elmar Nyman berättar om Hans Pöhls liv och gärning.
Foto Nils Lagman*

*Ivar Poëll överlämnar donationsbrevet till SOV:s ordförande Hugo Mickelin.
Foto Nils Lagman*

*Samspråk i pausen. Man köper böcker och kort och tittar – eventuellt – på gotländska bildstenar.
Foto Nils Lagman*

Anton Vesterberg leder SOV:s årsmötesförhandlingar i Saltsjöbaden. Foto Ragnar Treiberg

Anton Vesterberg — alla rickulbors Skolus-Anton — finns ej mer. Efter en lång period av ohälsa avled han den 30 juni på lasarettet i Eskilstuna. Han jordfästes av kyrkoadjunkt Mårten Lundberg och vilar nu på Hällby brunns vackra kyrkogård, i närheten av Eskilstuna.

Liksom så många andra av estlandssvenskarnas föregångsmän kom Anton Vesterberg från ett fattigt hem med många barn, han var näst yngst av 8 syskon. Fadern var skogvaktare i Derham i Rickul och dog när Anton var 9 år gammal. Familjen kämpade efter hans död med stora ekonomiska svårigheter. Särskilt besvärande kändes fattigdomen då sonen Anton började tala om fortsatta studier i Hapsal. Visst borde den begåvade pojken få studera, men varifrån skulle de nödvändiga rublerna tas? Ödet ingrep på ett märkligt sätt. Under en av de många dagliga promenaderna längs stranden såg den 14-åriga Anton en stor säck som guppade i vattenbrynet. Säckens visade sig vid närmare påseende vara fylld med prima bivax. Modern lyckades småningom avyttra vrakgodset till en lumphandlare för

TILL MINNET AV ANTON VESTERBERG

den aktningsvärda summan av 93 tsar-rubel. Grundplåten till fortsatt skolgång hade lagts. Ett par äldre bröder som emigrerat till Australien bidrog med ett lika stort belopp.

I den ryska skolan i Hapsal klarade sig skogvaktarsonen från det svenska Derham så bra i bl.a. ryska språket och sång att lärarna föreslog att han skulle övergå till den rysk-ortodoxa läran och fortsätta studierna vid ett prästseminarium i Riga. Men de lockade förgäves, och Anton Vesterberg räddades åt sin fädernebygd och svenskheten.

På grund av världskrigets utbrott kunde han inte fortsätta sina studier sedan han genomgått stadsskolan. Han blev mobiliserad och fick tjänstgöra bl.a. som fältskär. Först 1922, när fredliga förhållanden inträtt även i det hårt krigsdrabbade Estland, kunde han återuppta studierna, nu vid en *svensk-språkig* skola, Nykarleby folkskoleseminarium i Finland. På rekordtid var Anton Vesterberg klar med sin examen — tre år mot normalt fem. För att den finlandssvenska folkskolläraryxamen skulle gälla även som estnisk krävdes dock kompletterande studier i Estland. Några år senare — vid sidan av förvärsarbetet — hade han avverkat även dessa kompletterande prov. Ständiga fortbildningskurser var ett återkommande gissel under ferierna. Det var inte måttligt vilka studier som krävdes inför folkskolläraryrket. Men Anton Vesterberg skulle liksom många av sina estlandssvenska kolleger tvingas avlägga folkskolläraryxamen ännu en gång. 1946 utfärdade Uppsala folkskoleseminarium examensbevis för 14 f.d. estlandssvenska lärare sedan de genomgått en ettårig utbildning. Det kan tilläggas att Anton Vesterberg i Sverige också avlade organistexamen och därmed meriterade sig för kantors-tjänst.

Under fyra årtionden — 24 år i Estland, 16 i Sverige — kom Anton Vesterberg att verka i skolans tjänst.

Han var en entusiastisk och framgångsrik lärare, som hade stor förtäelse för sina elever. Han var en av de få lärare i Estlands svenskbygd som lyckades få eleverna att intressera sig för högsvenskan och som fick dem att tala den under rasterna. "Låt varje modersmålslektion bli till en högtidsstund", manade han sina kolleger. "Behandla språket så, att det väcker intresse och kärlek och att modersmålets kunnande blir din och allas hjärteangelägenhet." Hans bekymmer var att modersmålet behandlades "slött" i de estlandssvenska skolorna, bl.a. beroende på att det inte fanns något av den centrala skolmyndigheten fastställt program för svenskundervisningen eller någon effektiv kontroll av undervisningen i modersmålet. De estniska skolinspektörerna var likgiltiga för det svenska språket. Men Anton Vesterberg intresserade sig i högsta grad också för den vuxna ungdomen. Unga kvinnor och män inbjöds till Höbrings skola för att inöva små teaterpjäser, till läsaftnar m.m. Men hans insatser i ungdomsarbete ägnades främst sång och musik och idrott och kom hela svenskbygden till godo.

"Ungdom, svik ej! Samlens kring sångarfanan, ty sång och glädje följas åt!" Anton Vesterbergs vädjan klingade inte ohörd. Det fanns i Rickul tidvis två blandade körer, den ena i "fravelde" och den andra i "bakvelde". Han propagerade också ivrigt för bildande av manskörer. Höbrings manskör fick sin givna plats i det estlandssvenska musiklivet. När Svenska Odlingens Vänner i början av 1940 tog initiativet till en "korrespondenskör", en manskör som skulle bestå av medlemmar från samtliga svenskorter, blev Anton Vesterberg den självskrivne körledaren. Han startade t.o.m. och ledde en strängorkester under 1930-talet.

Anton Vesterberg hade en underbar förmåga att entusiasmera kör- och

orkestermedlemmarna. Repetitionerna var efterlängta och välbesökta. Medlemmarna kom även om de hade en lång och tung arbetsdag bakom sig. Detta är så mycket mera anmärkningsvärt som dessa "världsliga" körer ofta motarbetades från frikyrkligt håll. Körledaren Vesterberg visste att välja den rätta repertoaren. Några finlandssvenska folkvisor blev för estlandssvenskarna "lystringssånger" liksom de var det för det svenska Finland. Vem minns inte med vilken inlevelse ungdomarna stämde upp "När solen tänder sina strålar", "O, flicka lilla, du är så långt från mig", "Över bygden skiner sol i blånande sky" och så naturligtvis "Slumrande toner fjärran ur tiden". Till manskörens paradnummer hörde bl.a. Bellmans 27:e epistel "Gubben är gammal, urverket dras" och Merikantos tonsättning av "Min moders psalm" (Säg, minnes du ännu den psalmen).

Körerna, strångorkestern och andra musikaliska aktiviteter hade ett stort egenvärde i svenskbygden. Men de utgjorde också viktiga inslag i nationalitetsrörelsen. Anton Vesterbergs körer kom att i hög grad berika våra fester. De representerade bygden när storfrämmande kom utifrån, som t.ex. när dåvarande kronprins Gustaf Adolf sommaren 1932 gjorde en snabbvisit i svenskbygden eller då Estlands statschef Konstantin Päts hösten 1934 besökte Birkas.

I Märjamaa 1939. Estlandssvenskarna vann distriktsmästerskapen för andra gången (t.v.)

Fotograf: okänd.

Kronprins Gustaf Adolf besöker Rickul 1932. Anton Vesterberg dirigerar manskören (ovan).

Foto Alexander Samberg.

Musikverksamheten var främst knuten till Höbring men från mitten av 1930-talet kom Anton Vesterberg att ställa sig i spetsen för en annan form av ungdomsverksamhet som skulle omfatta alla svenskorterna – idrotten. Idrotten hoppades man skulle dra med också den ungdom som dittills inte engagerat sig i någon fritidsverksamhet. Den skulle också bidra till en bättre folkhälsa och sist men inte minst stärka gemenskapskänslan mellan de olika svenskorterna. På kort tid lyckades idrottsivrarna uppnå denna vittsyftande målsättning, mycket tack vare Anton Vesterbergs energi, organisationsförmåga och auktoritet. Sommaren 1937 samlades för första gången estlandssvensk idrottsungdom till gemensamma idrottstävlingar. De båda följande åren vann svenskarna distriktsmästerskapen i Hapsal, respektive Märjamaa. Det var stolta ögonblick för Anton Vesterberg, ledare för den samlade idrottsrörelsen. I estnisk press liksom i rikssvensk, finlandssvensk och tysk ägnades de estlandssvenska idrottsmännen och deras ledare en smickrande uppmärksamhet. Anton Vesterberg underströk alltid när han talade inför olika idrottsliga

De grå husen måste bli gladare. – Anton Vesterberg målar Höbring folkskola.

Fotograf: okänd.

evenemang att arrangörerna inte arbetade för att de tävlande skulle slå rekord. Deras mål var "en förbättrad folkhälsa, en sundare livsåskådning, att väcka större plikt- och ansvarskänsla hos vårt folk." Ständigt understryker han hygienens och den fysiska träningens stora betydelse. "Sköt din hälsa och håll kroppen i form! Anslut dig ofördröjligen till närmaste gymnastik- och idrottsgrupp!" Anton Vesterberg var mycket intresserad av läkarvetenskapen och hans praktiska kunskaper i hälso- och sjukvård var aktningvärda. Otaliga landsmän kom till honom för att få hjälp mot olika krämpor eller för att få ett första förband innan läkar- och sjukhushjälp kunde sättas in.

Det var självklart att Anton Vesterbergs kapacitet skulle utnyttjas av estlandssvenskarnas centrala sammanlutningar — Svenska Odlingens Vänner och Svenska Lärarförbundet. Skolfrågor såväl som idrottsfrågor utgjorde ett centralt inslag i S.O.V.s verksamhet och Anton Vesterberg hade stora möjligheter att påverka föreningens policy i dessa frågor. Även körverksamheten kom att föras till S.O.V.s verksamhetsfält. Lokalföreningen i Rickul drev också ett bibliotek som förestods av Anton Vesterberg. Han var dessutom föreståndare även för det kommunala biblioteket i Rickul. Som chef för biblioteken kunde han påverka dem som inte nåddes genom föreningsverksamhet. Han gjorde allt för att locka folk att läsa böcker. ”Han som läser vajt mä noa!” var en slogan som slog.

Anton Vesterberg älskade sin hembygd. ”Hembygden — det är en mor, som berättar sagor för sina barn. En del lustiga och glada, andra vemodiga och sorgliga. Var ett gott barn! — — Tillåt aldrig någon förstöra harmonien mellan dig och bygden.” Detta är ett citat ur en artikel som han skrev i Kustbon 1925. Hembygden var för Anton Vesterberg ej endast ett geografiskt område utan också det talade språket. Lika konsekvent som han var i sina krav på att högsvenskan skulle användas i skolarbetet, lika konsekvent betonade han att dialekten hörde hemma i familjen, i bygden. ”Älska din hembygds dialekt. Bry dig ej om den, som ler åt ortens språk. Han är oförståndig, för att begagna ett mildt uttryck.” Det var dristigt sagt under en period då många tyckte att dessa dialekter inte var riktig svenska och skämdes för att tala dem.

Att älska sin hembygd innebar för Anton Vesterberg också att vilja göra den vackrare, gladare. ”Gråheten och förfallenheten” måste bort! De hygieniska kraven måste kompletteras med estetiska. Gör större fönster på boningshusen, skaffa lite Falu rödfärg, rensa gårdsplanen från skräp och ogräs, plantera fruktträd och blommor! manar han. Hembygdens försköning kräver energi och kunskaper. Själv lär sig Anton Vesterberg allt som hör till målaryrket. Förskönings-

kampanjen såg ut att bli framgångsrik, men den liksom alla övriga kulturella aktiviteter stoppades tvärt när andra världskriget bröt ut.

Anton Vesterberg var 46 år då han sommaren 1943 måste lämna sin kära hembygd för att börja om i Sverige. Studierna i Uppsala gav dock snabb utdelning och han kunde etablera sig som kanton på Utö och senare som lärare i Rimbo. Även vid de riks-svenska skolorna var han en mycket omtyckt lärare, uppskattad av elever och målsmän. Men ingenting var som förr. Sin *egentliga* livsuppgift hade han lämnat på andra sidan Östersjön. Det som där varit meningsfullt — nationalitetsrörelsen, skolfrågorna, idrotts- och ungdomsrörelsen, hembygden — hade ingen relevans här. Svenska Odlingens Vänner återupplivades visserligen redan 1945 — med Anton Vesterberg som dess givne ordförande — men frågeställningarna kändes främmande. Anton Vesterbergs ordförandeskap var dock av stor betydelse under den period då det gällde att ge den anrika organisationen stadga och auktoritet. Anton Vesterberg var mycket medveten om att estlandssvenskarnas livssituation radikalt förändrats. Hans glädje över att stammen kunnat räddas från undergång var ej att ta miste på. Men hans vardag kom ofta att präglas av vemod — till en del beroende på att han var isolerad från vänner och bekanta. Härtill kom oron över en vacklande hälsa. I musiken fann han fortfarande en meningsfull fritidssysselsättning. Minnesbilderna hemifrån kom honom att alltmer intressera sig för måleri. Det är framförallt minnena från barndomen och läraråren i Höbring som han vill fånga. I sitt måleri visar Anton Vesterberg upp ett utomordentligt detaljminne. Färgerna är ljusa och glada.

Anton Vesterberg var en rikt utrustad människa med intressen som sträckte sig över ett brett spektrum. Hans intresse för människor och hans förståelse för deras problem gjorde att han ofta rådfrågades i brydsamma situationer. För ungdomen var han en uppskattad lärare och en inspirerande ledare. Han var pliktrogen och självupppoffrande. I sin gärning var han ödmjuk, dock inte undfallande i

Till minnet av en hädangången vän

Det var troligen hösten 1915 vi första gången träffades i Korkis under det första världskriget. A. Vesterberg hade då vikariatjänst för läraren Joel Nyman i Korkis, som var mobiliserad i krigstjänst. Jag var då ännu upptagen av min skolgång i en rysk skola i Baltischport. Efter det året och åren närmast därefter tappade vi bort varandra, då han liksom jag blev mobiliserad och vi kom att hamna på olika frontavsnitt på eller i närheten av själva krigslinjen, huvudsakligast på Rigafrenten.

Här tar jag friheten att citera något ur A. Vesterbergs egna uttalanden om sina livsöden, uttalanden upptagna på tonband: ”Och korkisläraren, Joel Nyman, blev mobiliserad, och Korkis blev utan lärare. Då blev jag uppkallad till Hans Pöhl, och han sa: Nu ska du inte gå här i Reval längre och vara arbetslös, nu åker du till Korkis och blir lärare i Korkis. Det var nittonhundrafemton på hösten. Och så kom jag till Korkis, en gammal svensk bygd med mycket trevliga människor, men jag förstod icke deras dialekt riktigt, så jag var lite rädd att gå ut i byn.” — Och så ytterligare om A. Vesterbergs kontakter med Korkis. ”Och den sommaren hade jag ju ingenting hemma i Derham att göra. Derhams-stället var borta, mitt barndomsställe var borta. Ryssarna hade börjat bygga fästningsverk där — och jag for ner till Korkis, där min syster var och Joel Nyman. Och jag kom till Korkis. Och när jag kom till Korkis, så höll Joel Nyman skola ännu (det var våren 1918), och jag var förvånad över, hur noggrann

frågor där han efter noggrann prövning skaffat sig en övertygelse. När det gällde den svenska minoritetens intressen kompromissade han inte. Han var folklig men hade en självklar auktoritet. Han var en människa man minns. I estlandssvenskarnas bildnings- och organisationshistoria kommer Anton Vesterbergs namn att nämnas med stor respekt och tacksamhet.

Elmar Nyman

han var, hur arbetsam han var. Han var ju bekant i hela svenskbygden för sin noggrannhet – men det fick jag själv se, och jag visste ju redan, hur det skulle gå till, hela undervisningen, eftersom jag själv hade ett helt år undervisat." Så långt Anton Vesterberg själv i Folkesta den 27/4-74. Och nu till annat, till en utviking och till en förklaring, hur jag hade tänkt det. Jo; *Brev till en hädangången vän*, så hade jag tänkt rubricera detta här, men så har jag ändrat det att lyda så här: *Till minnet av en hädangången vän*. Och i så fall är det bättre, att vännen Vesterberg själv får föra sin talan och ge en minnesbild av sitt liv och sin livsgärning. "Men då blev en plats i Rickul i min hemkommun ledig, Nils Blees, som var lärare i Höbring, han blev folksekreterare i Reval – Pöhl var minister, folkminister, och då blev jag lärare i Höbring, då var den svåraste tiden över. Höbring var ett vaket samhälle, som gjorde allt, för att läraren skulle trivas. Och det var helt andra förhållanden. Där stannade jag, tills jag kom över till Sverige. Där (i Höbring) hade jag sångkör, och jag hade alla möjliga kurser: musik och brottning och idrott och allt möjligt. Det var en spännande tid, jag hade varken sommarferier eller julferier, det gick i ett. Men roligt var det. Ungdomen var vaken och pigg, och det var väldigt roligt. – Höbring skola var en anrik skola. Där hade bland andra Hans Pöhl varit lärare. Dans, Johan Dans, han slutade emellertid, därför att russificeringen blev så påträngande, och han ville inte lära svenska barn ryska, så att han bytte med en affärsman, som också var utbildad lärare – och han blev själv affärsman, och den andra övertog skolan. Det var en rakryggad man. Han var far till den yngre Dans, som ju också var lärare. Han (sonen) sköts av ryssarna på Runö – av kommunisterna. Och det märkvärdiga med Joel Nyman – han hade ju ett tiotal år också varit lärare i Höbring – han var en väldig naturälskare. När vi skulle gå någonstans – vi hade ju inga cyklar – utan jag minns en gång från Korkis, så gick vi, gick vi genom – han sökte alltid upp såna där gångstigar – landsvägar brydde han sig inte om

Maria Appelblom

In memoriam

Återigen har en av våra vördade äldre estlandssvenska lärare gått ur tiden. Maria Appelblom född Timmerman den 7 sept. 1894 i Klottorp på Nuckö avled den 27 juli i somras. Hon tillhörde de lärare som under Estlands självständighetstid undervisade och fostrade våra ungdomar till dugliga och arbetsamma medborgare. Tiderna i Estland var skiftande och kraven på undervisningen likaså, därför förkovrade Maria Appelblom sina kunskaper genom att delta i lärarkurser som anordnades där. Hon sparade aldrig på krafterna när det

gällde skolarbetet, och bland vännerna var hon alltid glad, förstående och hjälpsam. Maria Appelblom fick som så många andra estlandssvenskar uppleva två världskrig med åtföljande umbäranden, men hon kämpade tapert och klagade aldrig.

Sommaren 1944 anlände Maria Appelblom till Sverige, och här fick hon till slut uppleva en fridfull ålderdom. Vi Dina vänner känner saknaden, vi tackar för trofast vänskap och för de ljusa minnen Du lämnat kvar.

Vila i frid
M.B.

utan gångstigar. Det var spännande. Det var ju bättre, finare grönska och bättre att gå på. Och ofta gick vi barfota, när vi traskade iväg, att det skulle vara bättre att gå och slita mindre på skoplaggen.

–Han kom till Korkis från Höbring. Och en gång minns jag, när jag var i Korkis, så skulle vi till hans fädernehem, Klockargården på Nuckö – hem till Johan Nyman, och det var sex mil dit. Och vi traskade iväg. Och vi började på morgonen. Och vi gick genom Vippalbygden där och in genom gården och mötte gummor, och vi hälsade på svenska på dom bara för att utrona hur många som kunde svenska i Vippal, som vi mötte. Men landsvägen följde vi aldrig. Till slut kom vi fram till Höbring, men då var vi trötta. Då var fru Blees kvar ännu i Höbring, och hon bjöd oss på mjölk och smörgås. Och så därifrån fortsatte vi till Klockargården, och det var ingenting – dagen började luta mot sitt slut." Detta har jag tagit upp på tonband i Folkesta den 19 september 1969.

Till minnet av en hädangången vän, och här har vännen själv fått berätta något ifrån sina livsöden. Vad har jag då själv att säga? Jo. Där flög en fladdrande – en gulvit fjäril över gården på landet. Jag kom att tänka

på vårt liv på jorden, jag kom att tänka på Anton Vesterberg. Som en fläkt, som en våg, som en fjärils flykt från strå till strå, som en flykt från strå till strå, från plats till plats är vårt liv. Fjäriln sätter sig på ett strå och flyger inte mera därifrån. Allting som förr och dock inte som förr. Där i Folkesta vid vägskalet står inte mera Anton Vesterberg och välkomnar resenären, som stiger av bussen vid vägen innan Rekarne. Han skall till Folkesta. Allting som förr och dock inte som förr. –Kvar blev saknaden, tomheten efter Anton Vesterberg, tomheten efter alla kontakter och samtal. Kvar blev minnen likt grässtrån vid vägen som fjäriln satte sig på. Kvar blev minnet efter en människa, som med brinnande ande och osläcklig glöd strävade ett förverkliga och bevara de kulturella värdena, i sin gärning och sina drömmar kring toner och musik, färger och harmoni och i sina drömmar kring hembygdens minnen. I allt detta fanns det en underbar glöd i Anton Vesterbergs strävan och vilja. Det är sådant vi minns, vi, i vårt liv på jorden. Må vi minnas allt detta i mycken ödmjukhet och med mycken tacksamhet mot den hädangångne vännen och kamraten Anton Vesterberg. Må friden omhägna vilorummet i Hällby!

Alexander Samberg

Hän till målet

Till Gunnar Schantz' minne

... som präst. Prästen på Runö fick även förmedla radiohögmässan från Sverige. Detta är från ett högtidligt ögonblick i Runös historia, då den första radioapparaten infördes och provades. Adelaide Schantz i runödräkt t.h. om Gunnar. Kommentarer till fotografierna har välvilligt lämnats ur familjealbumet av sonen Bengt.

Ur Schantz familjearkiv

Några dagar innan utställningen "Estlandssvenska kyrkominnen" i Historiska Museet, Stockholm, skulle invigas nådde oss budet, att vännen Gunnar lämnat det jordiska. In i det sista hade han med sin vanliga iver och med stort intresse följt förberedelserna för utställningen, om han också på grund av sin höga ålder – han blev 87 år gammal – ej kunde medverka så som han önskade.

Hans bortgång kom oväntat; han insomnade vid sin tända arbetslampa och med ett påbörjat pappersark i skrivmaskinen på sitt kära sommarviste Ripanäs vid Vätterns strand.

På ett fotografi, som för övrigt ingår i utställningen, ser man en av Gunnars konfirmandgrupper på Runö, där barnen traditionsenligt överlämnar ägg och ljus till sin läspräst, kanske en symbol för Gunnars gärning på ön: med sina agrikulturella insikter ville han sprida kraft och förnyelse, hos sina disciplar ville han inpränta kunskap och sist men icke minst strävade han ständigt att ge sin församling andlig fostran.

Som agronom var Gunnar Schantz känd inte enbart på Runö. Åren 1913–1918 verkade han på olika platser i Estland och kom där även i kontakt med en del estlandssvenskar, vilket måhända bidrog till att han

sedermånga som präst sökte sig till Runö.

Under sin tid som lärare och präst på Runö åren 1923–1930 sökte han med stor nitälskan bringa kunskap åt sina elever, och även om barnen ibland fann honom sträng var han dock aldrig långsint utan lät sin stora humor snart åter skymta fram.

Som sin främsta och förnämsta uppgift såg han dock kallet som herde och själasörjare. Under runötiden, men kanske framför allt under överflyttningen och tiden därefter, verkade han oförtrutet bland sina församlingsbor. Han brevväxlade med många av dem ända till slutet av sin levnad, deltog i deras sammankomster och hörde sig alltid för hur alla hade det.

År 1967 utkom Gunnars memoarer "Runö, minnen som agronom och präst", ett fint dokument över gammal bygdekultur. Till sin bortgång var han ivrigt sysselsatt med ytterligare memoarskrivande. Det är att hoppas att även dessa memoarer kommer att utgivas.

På runömål heter rorkulten "hjanmoale", vilket Gunnar i sin bok vill översätta till "hän mot målet". Med kulten stadigt pekande framåt styr rorsmannen över livets hav mot det himmelska målet.

Bilden av Gunnar Schantz blir inte

... som agronom. Gunnar och Hakars Malla Algren under höbärgningen på den till prästgården hörande Durgården. Gunnars egen kommentar till detta foto: "Jag hade våren förut i havren sått timotej och röjklöverfrö första gången i Runös historia – men ingen på Runö fick jag att följa mitt exempel."

Ur Schantz familjearkiv

fullständig utan att hans kära hustru Adelaide nämns. Med sitt milda och varma väsen gav hon honom kraft i hans gärning och stödde honom ständigt med styrkan av sin djupa religiositet. I likhet med sin make var hon en stor konstnärlig begåvning och många dikter finns av hennes hand.

I ett av sina sista brev till mig har Gunnar en av dessa dikter i tankarna. Han skriver: "Likt träden blir vi allt naknare och mer avlödade med åren, både till kropp och själ. Det är så bestämt med detta jordelivet. Men en gång skall vår längtans ofödda knoppar slå ut i full blom."

När Gunnar nu har styrt hän mot målet för att förenas med sin älskade maka, känns det riktigt att lysa frid över hans minne med just dessa Adelaides rader:

*Som ett naket träd
strax innan våren kommer
med bön i svarta grenar
tillbedjan i tomma armar
lovsång i ofödda knoppar –
Så skall min längtan vara
väntande, bidande
tills den fullkomnas.*

Thomas Lorentz

... som lärare. Geografilektion från slutet av 1920-talet.

Ur Schantz familjearkiv

BÅNDOMSTIEN

Från min barndom

Mina tidigaste minnen! Då är det ofta söndagsmorgon. Farfar spelade psalmer på orgeln före frukost. Alla sjöng. Sedan läste farfar till bords och det var högtidligt, eftersom det var söndag och inga vardagssysslor utfördes.

Senare på dagen fick man vid farfars hand tillsammans med honom promenera kring åkrar och ängar. Var det mars-april och snösmältning så att vattnet strömmade i stora "rännan", var det en upplevelse utan like. Under tiden berättade farfar om alla flyttfåglarna, när de for om hösten och anlände på våren. Man spekulerade mycket om hur de hittade fram och åter. Särskilt som man själv inte just hittade någonstans.

Berätta kunde vår Farfar som ingen annan, tror jag. Han introducerade gamla testamentets berättelser med en ohygglig spänning. Daniel i lejon-gropen. Josef som kastades i brunnen av sina bröder. Goliat och David. Etc. Många kvällar kunde sömnen få svårt att inställa sig. Då kunde man ju alltid knuffa till något småsyskon, som också låg på tvären i utdragssängen. Var det då någon som gnällde i sömnen, så kom mamma – som satt i storstugan och spann – och tände katt-aoa, en lampa bestående av ett bläckhorn med veke av bomullsgarn och fotogen i. Och då gick det ju bra att somna om.

Så var det detta med vargar. Var vargen djur eller människa? Ofta hörde man uttryck som *tänk fårr* så

vargen to fåre, så var e dåle tiar. När min farbror Paul märkte mitt intresse för vargen, fick jag en dag veta följande: *så ja kam fram strände da, so ja vargen, huss'n sto å lura bakom enbusken. Man som ja kam fram såss ränd'n.* Jag ville ju ha liknande erfarenheter. Så nästa dag fick Paul höra min historia: *så ja gick te Marksa, so ja vargen som sto bakom enbusken. Han kam fram å språka mä me. Nå, sade Paul, håla sa'n sja? – Varga ha nu blive goor, sa en. Gå bara tö opa te Marksa, änt gär ja ingeting å te. Såss som ja gick, kam'en baket me å klav opp fåre stean te Marks loft.* – *Nå, sade Paul, håla gjord'n tär? – Nå, tär had'n ja sin varg-ongar.*

Till Kålsve-gården kom ibland en man som jag fruktade mer än vargen. När de vuxna sade: *da komor Anders*, ville jag springa och gömma mig. Jag visste inte riktigt vad, men jag förstod att han gjorde nånting hemskt med smågrisarna. Man smög efter en bit och hörde hur grisarna skrek för livet. Om en stund kom han in och tvättade händerna. Vad som var ett makabert skämt förstod jag inte alls. Så Anders sa när han fick se mig: *hitt är sja mina bru.* Jag försvarade mig: *naj, naj, saj åt'n än ja änt vill håva'n.* – *Åhåh, sa Anders, vill tu änt håva me, så tar ja sja bara mä boa händre om ha(l)sn åt te, tätt e bara sajor klorr, klorr.* Nästa gång gubben var i antågande, så jag att jag måste gömma mig. Någon

undrade varför. *Han är ja min brukoman.* – *Man tö vill ja änt håva'n.* – *Naj, änt vill ja, man så går'n klorr, klorr åt me.* Får jag tillägga att denna händelse satte spår i mig som varade långt upp i vuxen ålder.

Ett barndomsminne som började med glädje och fest men fick ett sorgligt slut var den gången i livet jag tjänade pengar på min sång. När min bror Raimond döptes var det som alltid vid barndop stor fest. Man åt klimpsoppa och drack hembryggt öl. Vi hade en lyxartikel, en trattgrammofon, som min far förvärvat på sina resor med potatisskutan till Helsingfors. Nu spelades det omväxlande Hultmans solskenssånger, Jag föddes uppå Nord-sjön och Johan på Snippen. De sist-nämnda låtarna låg visst av någon anledning bättre i en femårings mun, eftersom en av gästerna – ortens poliskonstapel – gladeligt betalade fem cent per bit när jag sjöng dem. Men säg mig den lycka som varar beständigt. Den högljudda glädjen spreds småningom ut till köket och *kokmora*, min mormor Lisa, som kom in, ryckte snabbt upp mig i sina armar och bar ut mig under högljudda förebråelser.

Jag får inte glömma den farbror som jag avgudade, *Kro-Pappa*. Eftersom han var min gudfar, vankades det alltid en strut karameller när jag kom till hans affär. Om man neg extra vackert, så kunde det hända att man fick bestämma vilken sort man skulle få. Oftast fick småsyskonen vara med och dela gåvan, men somliga dagar tyckte jag att detta var högst orättvist. Så en dag gömde jag karamellstruten under en buske på Kapellmon. Vid hämtningen nästa dag var bara papperet kvar, men myrorna trädde en ovanligt aktiv dans just däromkring. Då fick man sig en tankeställare. Hellre kunde ju småsyskonen få vara med på ett hörn. Detta med karamell-strutarna fortsatte väl upp i åtta-nio-årsåldern. Sedan blev det lite genant att gå så ofta till handelsboden. Då hade vi också för länge sen flyttat till grannbyn. Men det är en annan historia.

M.G.

EDVIN LAGMAN

SKEPPET

EN BERÄTTELSE

VIII

Den olyckliga kalvjakten var en händelse av helt andra mått än man var van vid i byn. Den fick också rikt skiftande återverkningar, somliga till och med av en art och räckvidd, som ingen förmådde att förutse.

Tilldragelsen kunde betraktas ur olika synpunkter och den andogs också i ett flertal sammanhang. Den var sedelärande för alla ovarsamma människor, den var en påminnelse om att fattigt folk måste akta på sina ringa ägodelar. Den visade också, att man inte fick tro för mycket på dem som sade, att djurens ben blev stela och deras ryggrader klena av ladugårdsvistelsen, liksom den än en gång bevisade, att fyra ben springer fortare än två. Dock var beviset denna gång inte helt övertygande, ty de tvåbenta hade bäge fått sina kroppar försvagade genom utsoten. De direkta återverkningarna på Adam i hans egenskap av bolagsman berördes inte lika ofta. Dem tänkte väl många på, men det var inte lätt att finna någon bot.

I ett sammanhang gjorde dock den ödesdigra kapploppningen utomordentlig lycka: i byns skymningshistorier. Berättelsen kom snart att tillhöra de mest uppskattade, och den pryddes oavlatligt med nya målade detaljer. Höjdpunkten – Adams hastigt påkommande och oavvisliga besvär – möttes ständigt av samma brakande skrattsalvor, som inte ens det strax därpå följande tragiska slutet kunde dämpa. Det är lätt att förstå, att Adam kände sig illa till mods, när samtalet i hans egen närvaro rörde vid den gnistrande februarisöndagens beryktade tävlingslopp över havets is. Men detta gick över med åren.

De närmast berörda reagerade på olika sätt. Adams far, vilkens lugna och väl överlagda beteende gått i arv till sonen, fällde ord, som för att komma från honom var hårda. Men

främst av allt beklagade han det skedda och var bekymrad för olyckans ekonomiska verkningar. Så även Adams äldre bror Matts. Simon som själv spelat med i det tragiska stycket, överväldigades av en mängd känslor och tankar. Det hemska i situationen grep honom mycket, det var också den sidan av saken som i början upptog honom. När han kommit över detta, inställde sig med plågsam skärpa medvetandet om själva förlusten. Då var det som Simon började grubbla på utvägar, som han annars aldrig skulle ha övervägt.

Det var länge sen man såg Villem så allvarlig, som när Simon på hemvägen tittade in hos honom och meddelade det skedda. Till en början kunde inte ens historiens ur en skämtares synvinkel så storartade höjdpunkt lätta allvaret, men med tiden tog hans natur ut sin rätt. Han kände sig dock som en ganska dålig människa, när han första gången skrattade åt denna oförutsedda följd av den kringfarande livsjukan.

Adam ansågs allmänt vara en fämäld man. Nu blev han tyst. När det första virrvarret i hans huvud hade retts ut, började vissa tankar utsöndras för att då och då komma tillbaka och plåga honom. Pengarna, dem skulle de nog kunna få ändå, menade han och sköt det bekymret ifrån sig, men kalven, den var borta. När han lagt sig om kvällen, kunde det hända, att det vita, gnistrande isfältet plötsligt fanns innanför hans ögonlock. Han såg kalven rusa iväg på skrangliga ben, han kände, att Simon sprang därborta till höger. Och så gick jakten i vild fart, medan februarisolen bländade ögonen och lyste på den farliga mörkblå vattenstrimman, som kom närmare och närmare. Sedan var det djurets hjälplösa rörelser, när det halkade – Adam kunde se dess stora ögon, ja han kände samtidigt dess sträva tunga, dess lena, bruna päls och på dess huvud de små knölar, som skulle bli horn. Denna kalv som han själv hade skött och matat, som sög på hans finger! Men Adam förstod hur barnsliga dessa tankar var och yttrade ingenting om dem till någon.

I slutet av mars började snön smälta undan. Dagarna var ljusa och soliga.

Ännu låg isen kvar intill stranden, men från landsvinden hade redan drivit det mesta ut till havs. Som vita strimmor försvann isbältena norrut och upplöstes i den begynnande vårens stormar. Men kring de stora röda stenblocken i strandkanten nedanför den nya båten fanns ett helt islandskap med vassa bergstoppar och ljusgröna grottor, där dagsmejan formade långa droppstensbildningar och där byns barn lekte sina invanda lekar, medan havet med vårligt friska ljud plaskade i issörjan utanför grottans bakre vägg.

Simon, Adam och Villem arbetade med förnyade krafter. De aktade på naturens tecken och väntade en god sommar, när de skulle göra sin första resa. Det kunde hända att de, liksom de gamla, stannade och såg upp mot himlen, som nu hade spänt ut sig i hela sin ljusa vidd. De iakttog de lätta molnens rörelser och gav akt på ljuset i diset kring solen. Dessemellan lät de blicken fara ut över vattnet – de hade nu en god utsikt från däckets. Under lugna dagar kunde havet förefalla oändligt trögt, nästan segt, när det sögs ut och in genom stenräckan i vikens mynning. Ännu hade det inte återfått sin klarhet och alla sina färgskiftningar efter vinterns is och stormar, men från iskanten såg man det gröna djupet, som blev blyfärgat på den släta ytan längre ut och plötsligt övergick i mörkblått, när vinden kårade in runt udden.

Stundom lät de också blicken stanna vid trädkronorna bakom smedjan. De såg, hur nattens rimfrost rann bort och tallarnas och granarnas yviga grönska framträdde så skarpt i alla enskildheter. Det verkade varmt, och ljuset gav ett bedrägligt intryck av sommar. Ett hetsigt kvittrande kom däruppfifrån, man kunde undra, var alla dessa bofinkar, talgoxar och entitor hade hållit hus förut. Även skogens dofter började förnimmas, de kom från fuktig solvärmd mossa och lingonris, från granar och tallar, och de steg rakt upp ur marken, där snön hade smält undan. Men Simon och hans bolagsmän kände tydligare lukten från havsaltet. Och hela byggplatsen ångade dessutom av varm tjära, som kokades upp i en stor gryta

och av Adam och Villem ströks över skutans köl och nedre bord, medan Simon arbetade inne i smedjan. Det var under dessa dagar, som Simon blev medveten om att han var en föregångsman och att han alltsedan han var liten hade gått och drömt om det stora skeppet.

En kväll, när Simon just hade lämnat Adam och Villem och vek in på lillgatan, som ledde till Rönnbacksa, mötte han Olas Irja i skymningen,

—Afton, hälsade Irja. Jaså, du är klar för dagen.

—Afton, afton, svarade Simon. Ja, man måste hem och vila ibland.

—Det börjar bli bråttom, om ni ska hinna få båten i sjön och segla i sommar. Det är bara fyra veckor kvar till Sant-Irja och vårarbetena.

—Javisst. Simon undrade för sig själv, vart den andre ville komma. Han var inte så glad åt detta intresse för företaget. Och han tyckte, att Irjas blick var ostadig, men det kanske bara såg så ut i skymningen.

—Det är väl på tiden, att ni börjar sömma seglen. Det arbetet tar lång tid.

Irja hade rört vid Simons och hans bolagsmäns största bekymmer, och det visste han mycket väl. Fördenskull hade han naturligtvis också kommit för att träffa Simon.

—Du vet, hur det är med den saken, sade Simon.

—Kanske kommer du med goda råd, tillfogade han en aning spydigt. Han tyckte igen, att Irjas röst var för vänlig.

—Det kan tänkas. Om du vill hålla till godo!

Mot sin vilja lystrade Simon.

—Vad skulle det vara för goda råd?

—Jag skulle kunna tänka mig en handelsman, som väntar åtminstone med en del av betalningen, tills du börjat segla. Du kanske får betala honom med fisk, och säkert kan du göra honom andra tjänster också.

—Säger du det! Vem skulle det vara?

—Vill du verkligen anlita honom, så hälsa från mig bara. Det är han i Fiskargränden vid gamla hamnen i stan. Ja, jag har haft en hel del med honom att göra, han är hygglig.

—Tack för rådet!

Familjenytt

VIGDA

I Farsta kyrka

den 12 juni 1976

ULF FREDRIKSSON

INGRID MICKELIN

DÖDA

Lilly Leonide Ambrosen, född Luther den 13 nov. 1903 på Nargö, avled den 25 maj 1976 i Norrtälje.

Lars Beckman, född den 18 juli 1890 på Ormsö, avled den 6 juli 1976 i Stockholm.

Anna Bäck, född den 24 mars 1887 på Ormsö, avled den 12 juni 1976 i Uttran.

—Inte någon tack värt! Kanske du kan göra mig en tjänst igen någon gång.

De skildes.

Simon grubblade över detta möte. Varför visade Irja ett sådant intresse? Varför ville han hjälpa Simon? Hans syster måste ju ha talat om... Nej, Irjas röst var inte som den skulle. Det var något falskt med detta. Men vad kunde det vara? Alltsammans verkade så enkelt. Kunde det verkligen vara fråga om något bedrägeri? Hur det nu än var, så måste han ta sig till vara för Olasfolket, måste hålla ögon och öron öppna, så att de inte lurade honom.

Men hur skulle han och hans bolagsmän få segelduk utan en rubel på fickan? De hade visserligen Villem halva gris, men den var inte stor och kunde inte inbringa så mycket. Något måste göras.

Misstänksamheten och stoltheten lekte kurragömmalek med nödvändigheten. Och egentligen gick Simon också och lekte kurragömma med sig själv. Redan länge hade han nämligen i tankarna uppsökt Irja för att få låna pengar. Ända sedan olyckan med kalven hade han haft för sig, att den ende, som skulle kunna lämna något utan borgen, var Irja.

Men nu hade ju saken inte gått just så, som Simon hade tänkt sig. Det hade varit något annat, säkrare, om han själv hade fått spela ut första kortet. Då hade han haft lättare att

Katarina Hörnström, född Lindström den 29 mars 1900 på Ormsö, avled den 26 juni 1976 i Stockholm.

Gunnar Kühn, född den 7 maj 1902 på Nargö, avled den 7 juni 1976 i Stockholm.

Maria Ljung, född Freiman den 23 okt. 1895 på Nuckö, avled den 2 aug. 1976 i Nacka.

Maria Söderkvist, född Sjöman den 8 juli 1898 på Ormsö, avled den 2 juni 1976 i Nacka.

Maria Strandberg, född Freiman den 30 jan. 1885 Rickul, avled den 27 juli 1976 i Huddinge.

Lars Enkel, född den 14 aug. 1892 på Ormsö, avled den 10 juni 1976 på sjukhuset i Hapsal, Estland.

NOTISER

OCH MEDDELANDEN

Svenskbyborna

Omkring 500 svenskbybor hade den 1 augusti i år mött upp till den traditionella minnesdagen i Roma. Man har beslutat att en svenskbygård skall uppföras i Roma och hoppas att den skall hinna bli färdig till den första augusti nästa år.

Arkivträffar

Nästkommande arkivträffar:

måndag 4/10 1976 kl 19-21

tema: estlandssvenska bröllop

måndag 1/11 1976 kl 19-21

tema: de fyra årstidernas arbeten

Rättelse

I Kustbon 2/1976 s 11 ändras Birger Westerbergs adress till: Tornbacken 6 163 54 Spånga

följa och förstå Irjas beteende. Nu däremot, när den andre utan att ha blivit frågad kom i skymningen, visste han inte, vad han skulle tro. Och den alltför vänliga rösten och de oroliga ögonen! Men det kanske i alla fall bara var inbillning, vad skulle väl Irja kunna göra honom för ont. Ett råd hade han givit, kanske ett gott råd till och med. Och man kunde väl alltid höra med den där köpmannen. Ingen slår frågaren på munnen, frågan är fri.

forts. nästa nr

Min Mamma
vår Mormor
Maria Appelblom
* 7 september 1894
har i dag stilla insomnat.
Sollentuna 27 juli 1976
ELNA och RICHARD
Mari Lars

*Anden från stoftets världar
lyfter sitt vingepar
klappar på himlaporten
söker sitt hem, sin Far.*

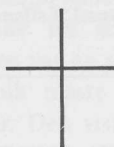
Vår käre Make och Far
Julius Brus
född den 3.12.1891 Odensholm
har stilla insomnat
lämnande oss, övrig släkt
och vänner i sorg och saknad
Misterhult 27 april 1976
Hilda Karin

*Rik var Din gärning
långt var Ditt liv
ljult skall Ditt minne leva.*

Vår käre Broder
Morbror och Farbror
Arnold Valdemar Laansoo
född 9/7 1905 Nuckö
död 20/4 1976 Eskilstuna
Syskon
Syskonbarn
med familjer

*Flitig så länge krafterna räckte
I arbetets glädje Du levde Ditt liv
Somnat när Allmakten livslågan släckte
Tacksamt vi önska Dig
Vila i frid*

Vår kära Mor
och Mormor
Maria Bedman
* 29 september 1894
har idag stilla insomnat
Djupt sörjd och saknad.
Huddinge 4 juni 1976
Hilda och Emil
Barnbarn Barnbarnsbarn
Övrig släkt och vänner.

*Hur skönt att i älderns
och levnadens höst
få lägga sitt huvud till vila
och njuta den sömn
som ger ro och tröst
och bort från skuggorna ila.*

Vår kära Mamma
Mormor och Farmor
Agneta Grundström
född Slät
* 27 september 1898
har idag stilla insomnat.
Sörjd av oss, släkt och
vänner.
Årsta den 17 maj 1976
MARIA och HARRY
Tore Doris
ALGOT och INGRID
Michael
Barnbarnsbarn

*Nu slut är smärtan
Du funnit frid
Men lämnat hjärtan
Som saknar Dig.*

Min kära Mor
vår Farmor
Maria Nyblom
född Grundsten
* 27 juli 1886
† 5 juli 1976
ANDERS
Ingvar och Ammi
Sture och Anita
Lasse och Berit
Barnbarnsbarn

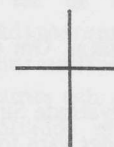
Vår kära Mor
Mormor och Farmor
Agneta Bergström
* 28/6 1894
har i dag lämnat oss, övrig
släkt och vänner i djup sorg
och saknad men i ljult minne
bevarad.
Lidingö 20 augusti 1976
MARIA och HELMER
JOHANNES och BERIT
Barnbarn Barnbarnsbarn

*Vänligt över jorden glänser
Strålen av ett himmelskt hopp.
Stilla inom tidens gränser
Evighetens sol går opp.*

Vår kära mor och farmor
Maria Lindgren
född Greinberg
* 11.4. 1890 i Korkis
† 12.5. 1976 på Väddö
I ljult och tacksamt minne
trots djup sorg och saknad
Arnold Lauri

*En omsorg stor
En tanke klar
Som ständigt när oss var
Ej mer vi här på jorden möta.
Hav tack, o mor,
För allt Du gav
Finn fridens vila i Din grav
Fullbordad är Din goda flit på jorden.*

Vår käre
Paul Schönberg
* 16 juni 1899
† 10 juli 1976
MATILDA
Barn
Barnbarn
Barnbarnsbarn

*Troget har Du alltid strävat
och för mödan aldrig bävat
tills Du inte kunde mer.
Ro vi unnar nu Ditt hjärta
då Du vilar från all smärta.*

Vår käre broder
Jakob Nilsson
f. 20 april 1901 i Rickul
d. 27 juli 1976 i Stockholm
har i dag lämnat oss i djupaste
sorg och saknad.
Stockholm den 27 juli 1976
Oskar
Martha och Gustav Elvine och Verner
Släkt och vänner

*Aftonklockan länge klämtat,
kvällens skymning faller på.
Lågan länge sakta flämtat,
nu till vila Du fått gå.*

Min käre Make
Vår älskade broder
Kristof Nilsson
f. 18 sept. 1903 i Rickul
d. 13 juli 1976 i Toronto
har i dag lämnat oss i djup
sorg och saknad
Stockholm den 13 juli 1976
Elfride Oskar
Martha och Gustav
Elvine och Verner
Släkt och vänner

*Så vila i välsignelse,
Du gode, trogne tjänare
Gå i din Herres glädje in
och lönen för din möda finn.*

*Så tag nu mina händer
och led Du mig
att salig hem jag länder
o Gud till Dig*

Vår älskade
Helmi Seffers
* 4.10.1900
† 6.7.1976
djupt sörjd och saknad
i ljust minne bevarad
Harry och Elsa
Pia och Per
Alfred Robert Hilda
Richard Armilde August
Felix Salme med familjer

*Kullerkupad, jaanililled
Memme haul' õitsegu
tähesära, päiksehülgus
kallist kalmu ehtigu.*

Bemärkelsedagar

95 år

Maria Förberg, född den 8 nov. 1881,
Ormsö

90 år

Anders Grönman, född den 13 nov. 1886,
Ormsö

Maria Jäger, född Isaks den 3 dec. 1886, Runö
Marta Luise Pardo, född Lindman den 14
dec. 1886, Reval

85 år

Mathilda Timm, född Bäck den 10 okt.
1891, Ormsö

Johannes Broman, född den 19 okt. 1891,
Rickul

Rose Hallman, född Treiberg den 16 nov.
1891, Rickul

Katarina Nilsen, född Nyblom den 17 nov.
1891, Ormsö

Lovisa Åkerblad, född Lagman den 7 dec.
1891, Rickul

80 år

Elvine Brun, född den 4 okt. 1896, Nuckö
Anna Luks, född Holm den 12 okt. 1896,
Rickul

Johan Söderlund, född den 13 okt. 1896,
Ormsö

Vår kära
**Katarina
Hörnström**
född 29/3 1900

har i dag stilla insomnat.
Stockholm 26 Juni 1976
BARNEN Barnbarnen
Syskon Släkt och vänner

*"Leva vi, så leva vi för Herren;
dö vi, så dö vi för Herren.
Evad vi leva eller dö, höra
vi alltså Herren till."*

Vår älskade
Glasmästaren
Gunnar Söderlund
* 1/3 1928

har hastigt lämnat
oss i djupaste sorg
och saknad.
Huddinge 16 maj 1976
ROSE
KERSTIN och LASSE
Far Syskon

Mathilda Mitman, född Koinberg den 16
okt. 1896, Nuckö

Katarina Lundre, född Bäckman den 26
okt. 1896, Ormsö

Gertrud Masing, född Reichardt den 6 nov.
1896, Reval

Katarina Massalin, född den 8 nov. 1896,
Ormsö

Lovisa Dans, född Viberg den 9 nov. 1896,
Rickul

Adele Rant, född Lun den 9 nov. 1896,
Nuckö

Andreas Elfengren, född den 13 nov. 1896,
Rågöarna

Lovisa Hallman, född den 16 nov. 1896,
Nuckö

Agneta Massalin, född Lundqvist den 30
nov. 1896, Ormsö

Lisa Mägi, född Blom den 6 dec. 1896,
Dorpat

Alexander Tegelberg, född den 6 dec.
1896, Rickul

Pauline Tanseri, född Laning den 8 dec.
1896, Nuckö

Vår kära Faster och Moster

Maria Häggblom
* 28 januari 1907
† 22 juni 1976

Älskad, Saknad. I ljust minne bevarad.

SYSKONBARNEN
Övrig släkt och vänner

*I minnet Du lever
Du finns alltid kvar,
Vi minns Dig och ser Dig
precis som Du var.*

Vår käre bror, Morbror och Farbror
Anton Vesterberg
Född 4/6 1897

har i dag stilla insomnat. Sörjd och
saknad av oss, släkt och många vänner.

Eskilstuna den 30 juni 1976
MATILDA MARIA
Syskonbarn Sofia Thalberg

*Säg, minnes du ännu den psalmen,
som sjöngs i vår barndomstid?
Då natten föll tung över jorden,
den psalmen skänkte oss frid.
Så trygga vi gingo till vila
och drömde att vintern ren flytt.
O, minnes du ännu den psalmen,
så sjung den, sjung den på nytt!*

Agneta Lindblom, född Alkvist den 18 dec. 1896, Ormsö
 Elvine Vesterblom, född Besterman den 21 dec. 1896, Rickul
 75 år
 August Bedman, född den 1 okt. 1901, Nuckö
 Adolf Gustav Nyman, född den 2 okt. 1901, Kuivajõe
 Agneta Sjöman, född Lindkvist den 4 okt. 1901, Ormsö
 Johan Enkel, född den 6 okt. 1901, Ormsö
 Valter Methusalem Luther, född den 8 okt. 1901, Nargö
 Maria Hedenström, född Blomman den 11 okt. 1901, Ormsö
 Gertrud Fält, född Vesterberg den 17 okt. 1901, Ormsö
 Ilmatar Loide, född Kal den 26 okt. 1901, Sömerpalu
 Hilda Thomsson, född Sandberg den 25 okt. 1901, Nuckö
 Johan Nyman, född den 26 okt. 1901, Ormsö
 Hilda Vesterblom, född den 27 okt. 1901, Odensholm
 Johannes Treiberg, född den 29 okt. 1901, Rickul
 Agneta Sjöström, född Söderlund den 2 nov. 1901, Ormsö
 Katarina Lindström, född Fält den 9 nov. 1901, Ormsö
 Olga Espling, född Borrman den 10 nov. 1901, Rågöarna
 Olga Söderlund, född Rebane den 10 nov. 1901, Rickul
 Mina Vesterman, född Tennisberg den 10 nov. 1901, Rickul
 Johannes Heinamaa, född den 16 nov. 1901, Vippal
 Magda Helena Holm, född den 26 nov. 1901, Nargö
 Mathias Sjölund, född den 16 dec. 1901, Rågöarna
 Mathilda Dyrberg, född Brunberg den 11 dec. 1901, Rickul
 Paul Mählberg, född den 27 dec. 1901, Rickul
 Johannes Slet, född den 30 dec. 1901, Ormsö
 70 år
 Marianne Engmaa, född Evald den 2 okt. 1906, Reval
 August Sandsten, född den 2 okt. 1906, Rickul
 Marta Stahl, född Treiberg den 2 okt. 1906, Rickul
 Axel Heldring, född den 14 nov. 1906, Nuckö
 Katarina Berggren, född den 16 okt. 1906, Ormsö
 Alide Sedman, född Koinberg den 16 okt. 1906, Nuckö
 Oskar Hendriksson, född den 25 okt. 1906, Reval
 Voldemar Seman, född den 28 okt. 1906, Nuckö
 Irene Tomberg, född Farman den 30 okt. 1906, Nuckö
 Heino Sallert, född den 4 nov. 1906, Reval

Pauline Gutman, född Hamberg den 8 nov. 1906, Rågöarna
 Maria Roos, född Söderholm den 7 nov. 1906, Nuckö
 August Klippberg, född den 24 nov. 1906, Rickul
 Hilda Grönberg, född den 26 nov. 1906, Vippal
 Kristof Talberg, född den 29 nov. 1906, Rickul
 Nikolai Koinberg, född den 2 dec. 1906, Rickul
 Katarina Friberg, född Berggren den 5 dec. 1906, Ormsö
 Anders Ahlblom född den 14 dec. 1906, Ormsö
 Hilda Lagman, född den 15 dec. 1906, Rickul
 Johan Björkman, född den 16 dec. 1906, Ormsö
 Maria Ringberg, född Lindman den 21 dec. 1906, Rågöarna
 Johannes Treiberg, född den 23 dec. 1906, Rickul
 Linda Norrman, född Truman den 24 dec. 1906, Vippal
 Maria Mets, född den 28 dec. 1906, Antsla
 Hans Sjöman, född den 30 dec. 1906, Ormsö
 60 år
 Maria Sjöman, född Grundström den 1 okt. 1916, Ormsö
 Erna Saarväli, född Lauri den 9 okt. 1916, Reval
 Herbert Lagman, född den 13 okt. 1916, Rickul
 Maria Svedberg, född den 14 okt. 1916, Ormsö
 Signe Andersson, född Aman den 14 okt. 1916, Nuckö
 Agneta Peedu, född Tomsson den 19 okt. 1916, Ormsö
 Karl Hjalmar Adelman, född den 23 okt. 1916, Rickul
 Lars Friberg, född den 28 okt. 1916, Ormsö/Rågöarna
 Alma Jürgensman, född den 1 nov. 1916, Nuckö
 Gleb Lindeberg-Lindvet, född den 3 nov. 1916, Reval
 Herbert Pärle, född den 3 nov. 1916, Pärna
 Gertrud Engdahl, född Nyblom den 17 nov. 1916, Ormsö
 Maj-Lis Lagman, född Vesterbom den 14 nov. 1916, Rickul
 Richard Farman, född den 22 nov. 1916, Nuckö
 Hans Kröndström, född den 25 nov. 1916, Reval
 Tomas Lorentz, född den 28 nov. 1916, Runö
 Johan Öman, född den 29 nov. 1916, Ormsö
 Linda Pauline Nyman, född Tischler den 6 dec. 1916, Reval
 Georg Erik Keskiull, född den 18 dec. 1916, Reval
 50 år
 Hjalmar Edvin Ahlström, född den 6 okt. 1926, Ormsö

Alfred Passvik, född den 10 okt. 1926, Runö
 Uno Sven Lemberg, född den 12 okt. 1926, Nuckö
 Ingeborg Lydia Palm, född Schönberg den 12 okt. 1926, Nuckö
 Gunnar Nordsten, född den 18 okt. 1926, Ormsö
 Elvira Katarina Asplund, född den 22 okt. 1926, Ormsö
 Vanda Emelie Törnqvist, född Boman den 29 okt. 1926, Rickul
 Ellen KÜll, född Kristian den 3 nov. 1926, Nargö
 Edith Gunborg Pettersson, född Lindström, den 4 nov. 1926, Rickul
 Klara Brus, född den 6 nov. 1926, Rickul
 Meinhard Gottfrid Laving, född den 7 nov. 1926, Nuckö
 Ivar Johannes Stahl, född den 8 nov. 1926, Rickul
 Alice Ingeborg Espling, född den 11 nov. 1926, Rågöarna
 Viktor Korvet, född den 12 nov. 1926, Reval
 Algot Edvin Hallman, född den 12 nov. 1926, Rickul
 Alvin Sigfrid Derblom, född den 18 nov. 1926, Nuckö
 Karin Wiström, född Nyman den 20 nov. 1926, Rickul
 Algot Lembit Bedman, född den 22 nov. 1926, Nuckö
 Alma Elvine Rönberg, född den 24 nov. 1926, Ormsö
 Cicilia Fagerström, född den 25 nov. 1926, Neve
 Svea Ellen Olga Amberman, född den 28 nov. 1926, Hapsal
 Agnes Söderholm, född den 28 nov. 1926, Nuckö
 Heljo Kaasik, född den 29 nov. 1926, Reval
 Remedea Aurelia Karlsson, född Nano, den 2 dec. 1926, Nuckö
 Axel Emil Alvik, född den 3 dec. 1926, Ormsö
 Runar Anders Lindquist, född den 8 dec. 1926, Reval
 Sten Olof Lindström, född den 12 dec. 1926, Ormsö
 Algot Anders Ahlberg, född den 14 dec. 1926, Ormsö
 Viktor Samberg, född den 16 dec. 1926, Korkis
 Ivar Blee, född den 18 dec. 1926, Nuckö
 Sigmar Henrik Tegelberg, född den 22 dec. 1926, Rickul
 Ellen Ingeborg Pettersson, född Brunberg, den 23 dec. 1926, Rickul
 Sigrid Kristina Adamski, född Strandberg den 24 dec. 1926, Runö
 Astra Sigrd Vainman, född Palmkron den 25 dec. 1926, Korkis
 Axel Thomas Friberg, född den 27 dec. 1926, Ormsö
 Alfred Sigfrid Mitman, född den 27 dec. 1926, Nuckö
 Ivar Borrman, född den 29 dec. 1926, Rickul